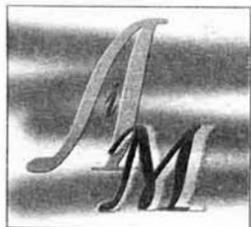

МЯТА РАДАТВА

і мастацтва

16 верасня 2005 г. № 37/4324

АНОНС!

Разважаючы пра культуру творчасці, Алесь Яскевіч калісьці заўважыў, што "асноўным матэрыялам, з якога складваецца творчы і жыццёвы вопыт любой індывідуальнасці і з якога бяруць пачатак так ці інакш усе яго творы, з'яўляецца штодзённае, неспакойнае, у чымсьці заўсёды неўладкаванае жыццё мастака з яго грамадзянскімі страсцямі і найбагацейшым унутраным існаваннем, увесь наваколны свет і век, уся жывая кіпучая сучаснасць, што перажываецца страсна, успрымаецца абстрактна..." У справядлівасці гэтага меркавання пераконаваць публікацыі жніўняўскіх часопісаў.

СТАР.

6

Танец са старажытных часоў з'яўляецца самым дасканалым сродкам пластычнага развіцця — праз мастацкае выхаванне. Заняткі танцам вымагаюць вялікай увагі, настойлівасці, сабранасці і сканцэнтраванасці. А мэта і задача такіх заняткаў — выхаванне ў чалавеку эстэтычнага стаўлення да сябе, да свайго цела, спасціжэнне ўзораў чалавечай пластыкі, адлюстраванай у творах жывапісу, скульптуры, літаратуры, балетнага мастацтва.

СТАР.

10

Мой Мінск, у сэрцы ты адзіны

Лета — нібыта вярнулася, нагадаўшы пра сябе цёплым золатам сонца, бязмежнай празрыстасцю неба, чародкай белакрылых ветразяў на прасцягу ракі, усё яшчэ смарагдавымі шатамі паркаў, водарам садовых красак... І — вяселкавым разнаквешцем святочнага люду на вуліцах: 10 — 11 верасня беларуская сталіца адзначала свой чарговы дзень нараджэння.

"Мой Мінск, у сэрцы ты адзіны" — такі дэвіз паяднаў падзеі святочных дзён. Улучанія ва ўрачыстую і захваляльную атмасферу, мінчукі ды госці беларускай сталіцы абавязкова знаходзілі ў ёй штосьці сучаснае ўласнаму сэрцу, адпаведнае сваім захвапленням. Кагосьці паклікала рытуальнае шэсце ад манумента "Мінск — горад-герой", парад духавых аркестраў, віншаванне нашых суайчыннікаў, ганараваных званнем "Мінчанін года-2005". Камусьці хацелася патрапіць на фестываль фларыстыкі, камусьці — на рыцарскі фэст "Беларусь сярэднявечная". Хтосьці шчыраваў на конкурсе талентаў роднага двара, хтосьці далучаў свой голас да імправізаваных супольных спеваў на вулічным кірмашы.

Было з чаго выбіраць, куды спяшацца! На адкрыццё Дома кіно ці на свята беларускага піва. На канцэрт сімфанічнай музыкі ля Палаца Рэспублікі ці да прыступак Дзяржаўнага музычнага тэатра, дзе пад жывое гранне аркестра выступалі яго салісты... І нікога не пакінуў абьякавым раскошны, як ніколі раней, вечаровы фэрверк...

Прыгожа і з годнасцю святкаваў Мінск — міралюбная гасцінная сталіца Беларусі, адзіная і родная для ўсіх нас.

Фота Т.Карлашынай
Калаж В.Калініна

На мінулым тыдні ў Мінску прайшоў першы Беларуска-расійскі эканамічны форум. Супольнае мерапрыемства дзвюх дзяржаў сабрала больш як 1,5 тысячы ўдзельнікаў з Беларусі і Расіі: палітыкаў, эканамістаў, навукоўцаў, прадстаўнікоў дзелавых ко-

лаў і бізнесу, творчай інтэлігенцыі. Мэта форуму — спрыянне фарміраванню адзінай эканамічнай прасторы (Беларусь, Расія, Украіна, Казахстан), абмеркаванне праблем узаемадзеяння ў глабальных працэсах, каардынацыя дзеянняў дзвюх краін на міжнароднай арэне, развіццё кааператыўна-вытворчых сувязяў, павелічэнне ўзаемнага тавараабарачэння, актывізацыя памежнага супрацоўніцтва.

Беларускае кіно збірае ўзнагароды

Напрыканцы жніўня ў Ялце прайшоў VI Міжнародны тэлекінафорум "Разам", падчас якога былі паказаны больш як 300 работ з 27 краін свету. Беларусь прадстаўлялі 6 тэлевізійных праектаў і адна мастацкая кінастужка.

Урачыстае адкрыццё тэлекінафоруму адбылося ў канцэртнай зале "Юбілейны". А потым на працягу пяці дзён на вялікіх экранах, размешчаных на ўзбярэжжы, ладзіўся рэтраспектыўны паказ лепшых фільмаў, прысвечаных юбілею перамогі. У межах форуму адбыўся медыякангрэс "Вялікая Айчынная вайна і экраннае мастацтва: духоўныя арыенціры і адказнасць перад глядачом". Але галоўнай падзеяй, безумоўна, стаўся конкурс. Дакладней, іх было два.

Журы конкурсу "Тэлевізійныя праграмы і фільмы" ўзначаліў віцэ-прэзідэнт Еўразійскай акадэміі тэлебачання і радыё Генрых Юшківічус, а конкурс "Тэлевізійныя ігравыя фільмы" — заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Аляксандр Яфрэмаў. Вынікі шматдзённай працы журы былі агучаны на ўрачыстай цырымоніі закрыцця, якая адбылася ў Лівадзійскім палацы.

З сямі беларускіх работ, прапанаваных на конкурс, журы вылучыла пяць. Першае месца ў намінацыі "Памяць" атрымаў дакументальны серыял тэлеканала АНТ "Гісторыя Перамогі". Другое таксама занялі беларусы — журы адзначыла працу "Белвідэацэнтра" — фільм "Палітра Памяці" рэжысёра Аляксандра Карпава.

У намінацыі "Спецрэпартаж" перамагла работа Прадстаўніцтва МТРК "Мир" ў Рэспубліцы Беларусь "Дзед Максімчыч, "Чырвоны партызан" і тры мякы". Аўтар — Дзмітрый Андрушын.

Спецыяльным прызам "За апэратарскае майстэрства ў экстрэмальных умовах Чарнобыльскай зоны" адзначаны Павел Зубрыцкі і Ігар Бліноў за працу над фільмам "У пошуках Чарнобыля" ("Белвідэацэнтр").

Лепшым ігравым фільмам, паводле меркавання журы, была кароткаметражная стужка "Вайна", створаная на кінастудыі "Беларусь-фільм".

У межах тэлекінафоруму адбыўся адкрыты конкурс "Песні кіно і тэлебачання". У ім перамагла беларуская актрыса Валерыя Арланава.

Сімвалы яднання

збліжэнні эканомік нашых краін, умацаванні палітычных і культурных сувязей. Але ж грамадзяне Беларусі і Расіі ацэньваюць выніковасць рашэнняў, што прымаюцца ў саюзнай дзяржаве, паводле галоўнага крытэрыю: ці паліпшаецца іх штодзённае жыццё. "Таму стварэнне ўмоў, якія забяспечыць павышэнне дабрабыту беларускага і расійскага народаў, — першасная задача".

У той жа дзень у сталічным выставачным цэнтры «Бел-ЭКСПА» адкрылася Расійская нацыянальная выстава, на якой можна было азнаёміцца з прадукцыяй 150 расійскіх вытворцаў з больш чым 20 рэгіёнаў Расіі. Падчас урачыстага адкрыцця выставы прэм'ер-міністр Расіі Міхаіл Фрадкоў адзначыў, што расіяне прыехалі ў Мінск не проста прадэманстраваць свае тэхнічныя і навуковыя дасягненні, але і наладзіць новыя кантакты.

7 верасня, згодна з праграмай першага Беларуска-Расійскага эканамічнага форуму, а таксама Года культуры Расіі ў нашай краіне, губернатар Ніжагародскай вобласці Валерый Шанцаў наведваў Нацыянальную бібліятэку Беларусі, дзе ва ўрачыстай абстаноўцы перадаў у дар бібліятэцы арыгінальную копію кнігі Сімяона Полацкага "Жэзл

праўлення" (выданне 1667 года) — адзін з найбольш славутых рускіх старадрукаў XVII стагоддзя. Гэтую кнігу пачалі цытаваць і абмяркоўваць адразу ж пасля яе выхаду, а Царкоўны сабор абвясціў, што напісана яна "із чыстага срэбра Божия слова".

Валерый Шанцаў падкрэсліў, што карані добрых узаемаадносін паміж Беларуссю і Ніжагародскай вобласцю сягаюць у далёкае мінулае: беларускія пушкары дапамагалі вызваліць Ніжні Ноўгарад ад мангола-татарскага нашэсця, беларусы ваявалі ў шыхтах войска Мініна, беларус Ілля Кунцэвіч заснаваў у Ніжагародскай вобласці першы ў Расіі дзіцячы садок, у Ніжнім Ноўгарадзе жыў і пачаў пісаць свае першыя творы класік беларускай літаратуры Максім Багдановіч. Дорачы ўнікальнае выданне, Валерый Шанцаў зазначыў, што твор Сімяона Полацкага — яшчэ адно сведчанне нашых добрых стасункаў як у мінулым, так і цяпер.

Ян МНІШАК

На здымках: візіт губернатара Ніжагародскай вобласці Валерыя Шанцава ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі.

Фота К. Дробава

Беларуска-расійскі эканамічны форум пачаў сваю працу 6 верасня ў Палацы Рэспублікі. Адкрылі яго старшыня Вышэйшага дзяржаўнага савета Саюзнай дзяржавы, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка і старшыня Савета

Міністраў Саюзнай дзяржавы, старшыня ўрада Расійскай Федэрацыі Міхаіл Фрадкоў.

Падчас свайго выступлення Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што за мінулыя гады зроблена значная праца па

На доўгае «гасцязванне»...

Сёння, 16 верасня, Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі адкрывае свой 73-ці сезон.

Адкрыццё сезона можна, як зазвычай, назваць святам — і для тэатра, і для публікі, — але гэтым разам дадаўшы: "са слязамі на вачах". Бо не надта радаснай старонкай увойдзе пачатак сёлетняй восені ў гісторыю нашага Вялікага тэатра, на сцэне якога сфарміраваліся два знаныя творчыя акадэмічныя калектывы: оперны ды балетны. З 1-га

верасня іх родны дом, што на Траецкай гары, афіцыйна зачынены на капітальны рамонт. Некалькі гадоў артыстам і работнікам т.зв. дапаможных службаў давядзецца пражыць "у прымах". Ці ў гасцях. Прынамсі, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Вялянцін Елізар'еў сцвярджае, што тэатр балета, дзе ён — дырэктар і мастацкі кіраўнік, не пераехаў у Палац Рэспублікі, а мусіўшы пакінуць родныя сцэны, апынуўся там у становішчы гасця.

Маэстра, сустрэўшыся з прадстаўнікамі сталічных СМІ напярэдадні новага сезона, зазначыў, што "сэрцам адчувае" неабходнасць рамонту і абнаўлення гістарычнага будынка, але ж і ўсведамляе непазбежныя ў гэтых акалічнасцях праблемы, наступствы якіх могуць быць для тэатра вельмі драматычнымі.

Больш падрабязны змест гаворкі В.Елізар'ева з журналістамі чытачы "ЛіМа" знойдуць у адным з бліжэйшых нумароў газеты. А пакуль — нагадваем, што спектаклі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета Беларусі будуць ісці цяпер у Вялікай зале Палаца Рэспублікі. Білеты прадаюцца ў касах Палаца, у шэрагу шапікаў Белсаюздруку і пакуль яшчэ ў касе самога тэатра. Рэпертуарная афіша складзеная да канца верасня. Тэатр чакае сваіх сяброў-гледачоў, пэўна, спадзеючыся ўлучыць у іх кола і новых прыхільнікаў.

А гэтым вечарам на сцэне — класіка, пастаўлены пры канцы мінулага сезона балет Л.Мінкуса "Баядэрка". Галоўныя партыі выконваюць нашы маладыя зоркі Вольга Гайко ды Ігар Артамонаў.

С.БЕРАСЦЕНЬ
Фота К.Дробава

Сцэна са спектакля "Баядэрка".

У. Д.

Вялікі клопат пра маленькіх грамадзян

АБСЯГІ

ВІЦЕБШЧЫНА

Стары новы музей

Вось ужо і засталіся ў мінулым жнівеньскія нарады. Гэтыя, па сутнасці сваёй, вялікія педагогічныя саветы не абмінулі ніводны рэгіён і ніводную школу. Бо менавіта падчас іх вызначаецца ні што іншае, як стратэгія намаганняў усёй сістэмы адукацыі ў новым навучальным годзе. Зразумела, з карпатлівым аналізам, з улікам памылак і плёну года мінулага. Што прынёс ва ўстановы агульнай сярэдняй адукацыі гэты школьны сезон? Як адчуваюць сябе тут ... не проста хлопчыкі і дзяўчынкі — маленькія грамадзяне нашай краіны?

У школе — як дома?

Пачнём з таго, што і верасня за парты селі больш за 1 млн. 200 тысяч вучняў, сярод якіх — 90 тысяч першакласнікаў. Усе яны павінны размяшчацца ў камфортных, утульных і цёплых памяшканнях — такая задача была пастаўлена Міністэрствам адукацыі перад кіраўнікамі як мясцовых упраўленняў, так і саміх навучальных устаноў. Таму патрабаванні спецыяльных камісій да прыёмкі школ былі даволі суровымі і не пакінулі па-за ўвагай ніводнай праблемы: ад наяўнасці «камплекта» педагогаў да стану прышкольнага жылля ўчастка. Становіцца паўплываў на якасць падрыхтоўчых работ і той факт, што камісіі ўзначалвалі, як правіла, старшыні раённых ці гарадскіх выканкамаў, якія і падпісвалі пашпарты гатоўнасці навучальных устаноў.

Сёлета былі выкананы вялікія аб'ёмы рамонтных работ. І разам з тым, з'явілася нямяла новабудоваў. Прычым 16 з 32-х — гэта агульнаадукацыйныя школы, разлічаны больш як на 6 тысяч вучнёўскіх месцаў. Вось-вось з'явіцца некалькі новых школ-інтэрнатаў, дзіцячых рэабілітацыйных цэнтраў, басейн, прафілактычны для настаўнікаў...

Што трэба зрабіць для таго, каб бацькі без сумненняў і боязі прынялі сваіх шасцілетак у першы клас? Шмат вакол гэтага вялося размоў і нават спрэчак. Сёлета, нарэшце, была скарэктывавана дзяржаўная праграма «Пралеска» — базавая для дашкольных устаноў. Распрацаваны рэкамендацыі па арганізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу з арыентацыяй на гульнявыя формы працы з малымі літаральна па ўсіх працэсах. У Акадэміі паслядипломнай адукацыі, у абласных інстытутах удасканалення настаўнікаў прайшлі абавязковую перападрыхтоўку тыя, каму сёлета давераны першакласнікі. Не толькі вучыць, але і развіваць дзіцей належным чынам — перш-наперш, такую мэту ставіла перад сваімі падначаленымі кіраўніцтва сістэмы адукацыі краіны. Абласным упраўленням было рэкамендавана размяшчаць першакласнікаў у дашкольных установах. У выніку такая магчымасць была знойдзена для пераважнай большасці новаз'яўленых вучняў.

Ранец патанчэў...

— Вельмі важнае значэнне мы надаём навучальна-метадычнаму забеспячэнню ўстаноў адукацыі, —

падкрэсліў падчас размовы з журналістамі ў Нацыянальным прэс-цэнтры намеснік міністра адукацыі РБ Казімір Фарыно. — Ужо напярэдадні новага навучальнага года было выдана 195 праграм: дарэчы, 85 з іх — эксперыментальныя. Акрамя таго, убацьлі свет 128 найменаваных падручнікаў і навучальных дапаможнікаў, агульна тыраж якіх складае амаль 3,5 мільёна асобнікаў. Не выклікае сумненняў і іх якасць.

Ці не апусташаюць яны бацькоўскія кішэнні? Як падкрэсліў Казімір Сцяпанавіч, сярэдні кошт камплекта падручнікаў у гэтым навучальным годзе складае 19 тысяч рублёў. Палову сумы — за карыстанне кнігамі — выплачваюць бацькі. Прычым у адпаведнасці з пастановай урада ад 14 сакавіка найбольш малазабяспечаныя сем'і ўвогуле вызвалены дзяржавай ад платы за карыстанне. У гэтую катэгорыю трапілі тыя, чые дзеці займаюцца ў спецыяльных школах у тым ліку закрытага тыпу, агульнаадукацыйных санаторных школах. Не аплачваюць падручнікі і бацькі, якія маюць дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця або самі з'яўляюцца інвалідамі першай ці другой групы.

Дарэчы, яшчэ адной навінкай школьнага сезона можна лічыць адчувальнае змяненне вагі падручнікаў. Памятаеце, як актыўна крытыкавалася ў сродках масавай інфармацыі Міністэрства адукацыі з прычыны непад'ёмнасці вучнёўскага ранца? Дык вось: «лёд крануўся»... Два міністэрствы — адукацыі і аховы здароўя — сумесна (і плённа!) папрацавалі над гэтай праблемай. Як вынік — змяненне гігіенічных патрабаванняў да выдання школьнай кнігі. Да прыкладу, кожны падручнік для першакласнікаў лягчэй на 50 грамаў. Да 300 грамаў «патанчэў» падручнік для другога і трэцяга класаў, да 400 — у 6-7-ых... Як запэўніў намеснік кіраўніка адукацыйнага ведамства, «мы кантралюем выкананне кнігавыдаўцамі санітарных норм і правілаў».

У новым статусе

Дарэчы, а каму ж насіць палігачыя падручнікі? Дэмаграфічная сітуацыя складаецца так, што колькасць дзяцей, на жаль, змяншаецца. За апошнія пяць гадоў школы «не далічыліся» каля восемнаццаці працэнтаў вучняў. І гэта, зразумела, за-

патрабавала рэструктурызацыі ўсёй сеткі падпарадкаваных Мінадукацыі устаноў, што, у сваю чаргу, адбілася на працэсе падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі педагогічных кадраў. Сёлета «пад закрыццём» трапілі 90 устаноў, большасць з якіх — пачатковыя і базавыя школы. Праўда, у параўнанні з мінулым годам гэтая лічба паменшылася. Адначасова ідзе працэс рэарганізацыі школ: сярэднія становяцца базавымі, базавыя — пачатковымі ці, наадварот, сярэднімі — там, дзе павялічылася колькасць дзяцей: ёсць сёлета і такі прыклад. Дарэчы, школы мяняюць статус не толькі па ініцыятыве Мінадукацыі — абавязкова «з блашавення» мясцовых органаў выканаўчай улады. І робіцца гэта з улікам дынамікі развіцця канкрэтнага рэгіёна. А яшчэ — дзеля карысці саміх жа вучняў: у малакамплектнай школе няма магчымасці забяспечыць якаснае выкладанне ўсіх прадметаў. Значыць, трэба дастаўляць школьнікаў да новага месца вучобы. Як высветлілася, у мінулым годзе вострых праблем з забеспячэннем транспартам не адчувалася. Адмоўныя прыклады былі адзінкавымі. І сёлета для падвозу дзяцей набыта больш засотна аўтобусаў.

А як справы з выкладчыкамі? Ці не адчуваюць школы, асабліва вясковыя, «педагагічнага голаду»? Ва ўстановах адукацыі на-кіравана больш за 6 з паловай тысяч маладых спецыялістаў. Многа ці мала? Як запэўніў Казімір Фарыно, такая колькасць у асноўным задаволіла патрэбы навучальных устаноў у кадрах. Іншая справа, што «нам неабходна вырашаць пытанні сацыяльнай абароны гэтай моладзі». Атрымліваецца так, што 80 працэнтаў маладых спецыялістаў жывуць на прыватных кватэрах, у нядабраўпарадкаваных інтэрнатах, з бацькамі. Менавіта няўважлівыя адносіны да патрэб педагагічнай моладзі іншым разам становяцца прычынай таго, што, адпрацаваўшы па размеркаванні два гады, кожны трэці з іх пакідае сваё першае працоўнае месца. Ды і даволі сціплы ўзровень заробатнай платы (яна складае цяпер 218,3 тысячы рублёў) негатыўна ўплывае на сітуацыю ў цэлым. На сённяшні дзень ёсць пэўныя цяжкасці з выкладчыкамі дакладных навук — фізікі, хіміі, матэматыкі. Таму, на думку намесніка міністра, вельмі

важна, як сустракаюць сваіх новых калег педагогічныя калектывы: хачелася б, каб падтрымалі, падзяліліся вопытам і ... нагузкай!

Фізіка? Толькі вусна

Калі гаворка — пра нагузку, варта і вучняў узгадаць. Да прыкладу, авалодваць замежнымі мовамі яны пачнуць цяпер ужо ў другім класе. Чатыры — на выбар! Для іх пасляховага засваення таксама падрыхтавана спецыяльная навучальна-метадычная літаратура. Як спадбаецца ўсё гэта самім школьнікам, пакажа час. Ва ўсякім разе, сцвярджаюць дарослыя, падобныя навінкі не са столі бяруцца. Прайшоў маніторынг сістэмы агульнай сярэдняй адукацыі. На базе Нацыянальнай акадэміі навук была створана спецыяльная камісія па аналізе якасці зместу адукацыйнага працэсу, у складзе якой — вядомыя навукоўцы, практыкі, творцы.

— Мы атрымалі слушныя прапановы і заўвагі па вывучэнні кожнага, без выключэння, прадмета, — значыць Казімір Фарыно, — у якасці прыкладу — адметнае новаўвядзенне ў канчатковую атэстацыю выпускнікоў. У прыватнасці, экзамен па фізіцы ім прадстаіць цяпер здаваць толькі ў вуснай форме.

Прышлося да месца і меркаванне, што трэба больш актыўна працаваць з адоранымі вучнямі. Зусім нядаўна беларуская каманда паспяхова выступіла ў Міжнароднай алімпіядзе па інфарматыцы, што праходзіла ў Польшчы. У агульнай колькасці па чатырох прадметах нашы каманды дэманстравалі свае веды падчас міжнародных алімпіяд. Вынікі атрымаліся важкія. Беларусь займела адно абсалютнае «золата» — па матэматыцы, а таксама пяць сярэбраных і дзевяць бронзавых медалёў.

Аднак — «не медалём адзіным»... Прыемна, што ў кожнай школе першым стаў урок на тэму «Я — грамадзянін Рэспублікі Беларусь». Гэта — своеасаблівае спроба навучыць нашых юных суграмадзян уважана і аб'ектыўна ацэньваць падзеі, што адбываюцца ў свеце, у роднай Беларусі. А як наконт роднай мовы?

Сёлета каля трыццаці працэнтаў хлопчыкаў і дзяўчынак для авалодвання школьнымі ведамі выбралі менавіта беларускую. Пажадалі ім поспехаў.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Фотакаляж В. КАЛІНІНА,
А. СМАЛЯКА

Канстанцін КАРНЯЛЮК

ГОМЕЛЬШЧЫНА

Прэміі за інтэлект

Гомельскія ўлады заснавалі штогадовае прэміі і стыпендыі вучням агульнаадукацыйных школ і студэнтам вышэйшых навучальных устаноў, якія дабіліся значных вынікаў у інтэлектуальнай дзейнасці. Такія ж меры заахвочвання чакаюць і педагогаў, падрыхтаваўшых пераможцаў прадметных алімпіяд, навукова-даследчых конкурсаў і канферэнцый.

Рашэннем гарвыканкама для педагогаў вызначаны тры прэміі ў памеры дзесяці базавых велічынь. Школьнікам чакаюць ажно 25 прэмій, але больш сціплага памеру — па тры «базавыя» кожная. Што датычыць студэнтаў, то яны змогуць атрымаць пяць стыпендыяў у дзве базавыя велічыні, якія мяркуюцца выплачваць штомесячна на працягу ўсяго навучальнага года.

Каму выбіраць лепшых з лепшых? Згодна з рашэннем гарадскіх улад, гэтым зоймецца спецыяльная камісія пры адзеле адукацыі гарвыканкама.

Іна ЛАЗАРАВА

«Вароты... А чаму не брама?» — гэтае пытанне не раз адрасавалі Уладзіміру НАВІЦКАМУ

З упэўненасцю магу сказаць, што яго гучны, аксамітавы голас добра знаёмы не аднаму каменціраванаму аматару спартыўных гульняў. З вуснаў гэтага каментара беларуская мова гучыць надзвычайна хораша і мілагучна. Яму з лёгкасцю ўдаецца прывабіць балельшчыкаў да экрану. Гэты журналіст з'яўляецца першапраходцам у беларускамоўным каменціраванні спартыўных рэпартажаў. Бясспрэчна, паважаныя чытачы, вы ўжо здагадаліся, пра каго ідзе гаворка: голас айчыннага эфіру — Уладзімір Навіцкі. Каб сустрэцца з вядомым спартыўным каментатарам, я накіравалася на першы нацыянальны тэлеканал.

Як усё пачыналася

Так, менавіта Уладзімір Мікалаевіч некалі распачынаў вясці каментарыі па-беларуску — пры падтрымцы кіраўнікоў тагачаснага Белтэлерадыё: старшыні Генадзя Бураўкіна і яго намесніка Віталія Чаніна. На пачатку 80-х гадоў, калі знакамты цяпер каментатар толькі прыйшоў працаваць на тэлебачанне, усё выглядала такім чынам: хочаш быць тэле-радыёжурналістам — абавязкова трэба свабодна размаўляць па-беларуску. Здавалася б, усё проста, але... Уладзімір Навіцкі не ведаў беларускай мовы! Справа ў тым, што яго бацька быў вайскоўцам, таму сям'я пераязджала з гарнізона ў гарнізон. У той час дзеці вайскоўцаў у школах вызваліліся ад вывучэння беларускай мовы, але (што зусім незразумела!) павінны былі вывучаць беларускую літаратуру. Праўда, цяжка ўявіць: як адно можа ажыццяўляцца без другога? Тым не менш, Уладзімір Навіцкі чытаў творы беларускіх паэтаў і прачытаў у арыгіналах.

Калі ў 1981 годзе Уладзімір Мікалаевіч уладкаваўся працаваць на тэлебачанне, так бы мовіць, беларусам сябе не адчуваў. Але жаданне стаць каментатарам пераадолела, і вось, у 27 гадоў, ён пачаў вывучаць беларускую мову амаль з нуля.

Праз цэрні...

У тым жа 81-м Уладзімір па-ступіў на завочнае аддзяленне факультэта журналістыкі БДУ. На яго шчасце, там быў такі прадмет, як беларуская мова, і выкладаў яго цудоўны настаўнік — Мікола Рыгоравіч Каваленка. Дзякуючы ўласным намаганням і дапамозе педагога (і жонкі!) Уладзімір Мікалаевіч справіўся з пастаўленай задачай.

У той час не існавала дакладна распрацаванай спартыўнай беларускай тэрміналогіі, таму пер-

шыя тэрміны былі скапіраваны з рускіх аналагаў. Уласнымі сіламі — разам з паэтам Алесем Камароўскім і журналістам Сяргеем Новікавым стваралі беларускамоўныя назвы і пачыналі каменціраваць па-беларуску. Адрознілі тэлефанаваць тэлеглядачы, якія самі, дарэчы, размаўлялі выключна па-руску, але рабілі заўвагі наконт недасканаласці... беларускамоўных тэрмінаў. Напрыклад, слова «ірок», на іх погляд, трэба было перакладаць, як «гулец». Але гэту прапанову каментатары не прынялі.

Уладзімір Мікалаевіч пастаянна раўняўся з выкладчыкамі беларускай мовы, зазіраў у мноства слоўнікаў, каб быць упэўненым у правільнасці выбранага варыянта.

Другі прыклад: у футболе існуе паняцце «вуглавы ўдар». Незадолвавольны аматары гэтага віду спорту пачалі падказваць, што ў перакладзе атрымаецца «кутавы ўдар». Навіцкі зноў засеў за слоўнікі і падручнікі і прыйшоў да высновы, што слова «кут» больш падыходзіць да нечага ўжнёслага: «родны кут», «чырвоны кут».

Слова «вароты» таксама выклікала вялікую колькасць заўваг. «Чаму не «брама»? — здэкліва пыталіся балельшчыкі.

Шматлікія балельшчыкі незадаволена цікавіліся: навошта наогул вясці каментарыі на беларускай мове, калі навокал усе размаўляюць па-руску? Уладзімір Мікалаевіч цяргліва адказваў, што мы павінны клапаціцца аб роднай мове, аб сваіх каранях і пакінутай продкам спадчыне, што нельга даць мове загінуць.

Знакамты каментатар і з цягам часу не саромеўся раіцца з выкладчыкамі, каб яшчэ больш удасканаліць спартыўныя тэрміны. Так, англійскае слова «офсайд» па-руску гучыць як «положение вне игры», а па-беларуску — «становішча па-за гульнёй». Уладзіміру Мікалаевічу даводзілася чуць, як на вуліцы за яго спінай

жартавалі: «Становішча па-за гульнёй» пайшоў!» Рускі тэрмін «сыграць в одно касание» па-беларуску вымаўляў «згуляць у адзін дотык». Чамусьці ў людзей гэта выклікала смех, і ўслед каментатараў ляцела: «Вось ён, «згуляць у адзін дотык!»

Гучы, родная мова!

Праз гэты час глядачы зразумелі, што каментарыі спартыўных рэпартажаў усё час будучы вясці па-беларуску. Іронія стала менш, і людзі прызвычаліся да гэтага.

Сам Уладзімір Мікалаевіч перакананы: родная мова павінна не толькі гучаць вакол нас, але і развівацца. Было шмат выпадкаў, калі глядачы адкрыта гаварылі аб тым, што проста выключачоць гук тэлевізара, калі чуюць каментарыі па-беларуску, а былі і тыя, хто шчыра дзякаваў за імкненне вярнуць родную мову.

На жаль, становішча склалася так, што ў нашай краіне руская мова — больш распаўсюджаная і папулярная, таму тэлебачанне перайшло на яе амаль цалкам. Застаецца спадзявацца: сітуацыя зменіцца, і з экрану тэлевізараў зноў загучыць наша родная, міла-

гучная і сакавітая беларуская мова. Уладзімір Мікалаевіч таксама шчыра выказаўся за аднаўленне беларускамоўных перадач.

Напрыканцы нашай сустрэчы я падзякавала свайму суразмоўцу і прызналася, што з'яўляюся прыхільніцай футбола. Што люблю чуць яго каментарыі, асабліва па-беларуску. Мне ўспомніўся смешны выпадак. У мінулым годзе пільна сачыла за чэмпіянатам Еўропы па футболе, які праходзіў у Бразіліі. Апошні, самы напружаны, матч мне пагледзець не ўдалося, бо надышоў час тэрмінова выправіцца ў радзільны дом. За сніданкам у сталойцы радзільні мае словы, сярод спакою і цішыні, прагучалі нечакана моцна. Я ўсхвалявана запыталася ў жанчын: «Хто ведае, як згулялі ўчора Грэцыя з Бразіліяй?» «Мусіць, у вас нарадзіўся хлопчык!» — засмяялася маладая матулі. «Так!» — адказала я. «Вынік нечаканы: Грэцыя атрымала перамогу!» — узрадавана прамовіла матуля яшчэ аднаго хлопчыка.

Уладзімір Мікалаевіч шчыра засмяяўся і перадаў прыўпінанне маленькаму аматару спартыўных гульняў.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ
Фота аўтара

У аб'ектыве — Казахстан

Калі сябруюць два чалавекі — гэта цудоўна, калі дзве краіны — проста выдатна! Культурнае і эканамічнае супрацоўніцтва Беларусі і Казахстана мае багатую гісторыю і зрабілася ўжо традыцыйным. Сёлетні красавік быў адметны правядзеннем Дзён культуры Астаны ў Мінску. Уладамі нашай сталіцы рыхтуецца правядзенне Мінскіх дзён у Астане дзеля паглыблення дыялога гарадоў трэцяга тысячагоддзя. Што тычыцца эканамічных зносінаў паміж нашымі краінамі, то тут прыярытэт аддаецца развіццю ўзаемнага гандлю, паглыбленню стансукаў у паліва-энергетычным комплексе, сферах машынабудавання і дрэваапрацоўчай прамысловасці.

Нядаўна адбылося ўрачыстае адкрыццё фотавыстаўкі «Астана — горад трыцяга тысячагоддзя», якая прысвечана дзесяцігоддзю прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Казахстан. Прывітальнае слова на адкрыцці выставы казалі намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Л. Кірухіна, саветнік Пасольства Рэспублікі Казахстан у Рэспубліцы Беларусь М. Раханова. Сяброўская атмасфера, аздобленая магчымасцю бачыць, разумець і адчуваць самабытнасць казахскага народа, жаданне дакрануцца да вытокаў яго культуры, архітэктуры, мастацтва — былі неад'емнымі складальнікамі ўрачыстасці.

У экспазіцыі нацыянальны каларыт Казахстана яскрава прадстаўлены застылымі ў часе і ўласнай непаўторнасці стэпавымі пейзажамі, узорами нацыянальнага ўбрання, архітэктурай. Сама казахстанская зямля — адзін вялікі кантраст, кантраст, імя якому незвычайнасць і характэрнасць.

Непаруўная сувязь мінулага і сучаснага народа Казахстана — вось галоўная ідэя прэскта выставы. Змены, што адбыліся ў палітыцы, культуры, эканоміцы за дзесяць гадоў з дня прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Казахстана, людзі, іх унутраны свет, самабытнасць, тое, чым яны жывуць сёння, як працуюць і адпачываюць, — усё гэта зафіксавана аб'ектывам фотарадыё і прадстаўлена на вернісажы, які ўвесь верасень будзе адкрыты наведвальнікам.

Уладзімір СТАРЫКОВІЧ,
супрацоўнік Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

У музей прыроды

У свеце знойдзецца нямала краін, якія існуюць толькі дзякуючы турызму. І ў Беларусі яму, асабліва ў апошні час, пачалі надаваць значную ўвагу. А статыстыка падказвае, што намаганні зацікаўленых у развіцці гэтай справы не прайшлі дарэмна. Напрыклад, за два летнія месяцы ў Нацыянальным парку «Белавежская пушча» пабывала амаль 30 тысяч дарослых і дзяцей — на дзве тысячы больш, чым за такі ж перыяд у мінулым годзе.

Што спрыяла павелічэнню колькасці гасцей? Кіраўніцтва заказніка звязвае поспех з паліпашэннем турыстычнай інфраструктуры ў самой пушчы. Цікавы факт: паўгода таму тры тэйтэйшыя гасцініцы першымі ў сістэме нацыянальных паркаў Беларусі атрымалі трохзоркавы статус. Менавіта на такую акалічнасць звяртаюць у першую чаргу сваю ўвагу аматары вандровак як з далёкага, так і блізкага замежжа.

Акрамя таго, пасля праведзенай летась рэканструкцыі тут з'явіліся рэстараны, сауны, тэнісныя корты і шэраг іншых аб'ектаў. У выніку: Белавежская пушча прымае зараз штодзённа больш 500 турыстаў, якія стараюцца абавязкова наведаць рэзідэнцыю Дзэда Мароза, а яна, між іншым, працуе на працягу ўсяго года. А казанчы дзядок, дарэчы, мае адпаведныя строі не толькі на зіму, але і на вясну, лета і восень. І, канечне ж, усе, хто прыязджае сюды, зачароўваецца ўнікальным музеем прыроды.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Фота забяспечана аўтарам

Раіса МАРЧУК

В'етнам. Далёкі і блізкі

Актыўна падтрымала ідэю Пасольства Сацыялістычнай Рэспублікі В'етнам — яно пачало працаваць у Рэспубліцы Беларусь у 2003 годзе.

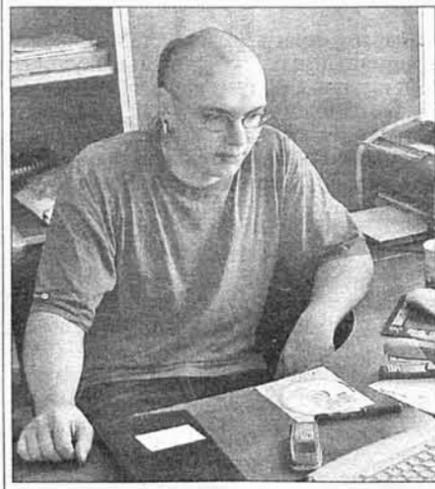
— Наша краіна ўяўляе сабой дзяржаву з 80-мільённым насельніцтвам, якая сёння актыўна і дынамічна развіваецца, — значыць Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол спадар Ву Суан Нінь падчас урачыстага адкрыцця Дзён В'етнама, якое ладзілася ў Доме дружбы. — За апошнія 15 гадоў урадам зробленыя глыбокія захавы па перабудове эканомікі. Што, у сваю чаргу, дазволіла дасягнуць значных поспехаў у эканамічным развіцці краіны і падвоіць яе нацыянальнае багацце.

Спраўды, за апошні дзесятак гадоў В'етнам прыкметна ўзмацніў свае пазіцыі на су-

светным рынку, актывізаваўшы пры гэтым сувязі і з суседнімі дзяржавамі ў рамках Асацыяцыі краін Паўднёва-Усходняй Азіі. А 24 студзеня 1992 года, паведаміў намеснік міністра замежных спраў РБ Аляксандр Герасіменка, былі ўстаноўлены дыпламатычныя адносіны паміж нашымі краінамі. Цяпер Беларусь і В'етнам — надзейныя партнёры: дзяржавы сумесна адстойваюць свае пазіцыі ў міжнародных арганізацыях рознага кшталту. Больш таго, напрыканцы года не выключаны візіт кіраўніка нашай краіны ў СРВ.

Дні В'етнама выклікалі жывую зацікаўленасць нашага грамадства. Гэтая падзея стала магчымай дзякуючы ініцыятыве Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі і таварыства «Беларусь—В'етнам». Правядзенне дзён прымеркавана да вялікага нацыянальнага свята краіны — Дня Незалежнасці, якую В'етнам атрымаў 2 верасня 1945 года.

Не на апошнім месцы сярод асноўных паказчыкаў развіцця нашай краіны знаходзіцца і ўзровень сацыяльнай абароненасці ды дабрабыту яе жыхароў. Адметна, што гэтаму накірунку жыцця на Беларусі з году ў год надаецца ўсё больш увагі. І не толькі на рэспубліканскім, абласным, а і гарадскім ды раённым узроўнях.

Цывілізаванасць, гуманнасць грамадства вызначаецца ва ўсім свеце па адносінах пэўнай краіны да людзей з абмежаванымі магчымасцямі (больш карэктны адпаведнік слову “інвалід”). У нашай краіне ў гэтым накірунку таксама адбываюцца станоўчыя і заўважныя змены, але, як гаворыцца, наперадзе яшчэ вельмі шмат работы. У тым ліку неабходна прымаць дадатковыя меры для сацыяльнай інтэграцыі інвалідаў у грамадства, дзеля стварэння безбар’ернага асяроддзя, а гэта значыць: забяспечыць доступ інвалідаў да грамадскага транспарту, месцаў вучобы, работы, адпачынку і да т.п. Адным словам, стварыць умовы для звычайнай паўсядзённай жыццядзейнасці без размежаванняў на катэгорыі.

Сярод многіх арганізацый, якія працуюць у дадзеным накірунку, — Беларускае маладзёжнае грамадскае аб’яднанне “Розныя — Роўныя”, якое аб’ядноўвае здравых людзей і асоб з абмежаванымі магчымасцямі. У ліку шматлікіх праектаў, што ладзяцца яго членамі, нельга не вызначыць і своеасаблівы інтэграцыйны палатачны лагер-семінары “Круглае возера”. Арганізацыя таксама мае свой друкаваны орган — часопіс з вельмі дакладным назовам-азначэннем “Звычайныя людзі”. Пра лагер і не толькі чытачам “ЛіМа” распавядзе намеснік старшыні аб’яднання Вадзім КАЛОШКІН.

ЗВЫЧАЙНЫЯ ЛЮДЗІ

— Вадзім, колькі год ужо існуе і як была ўтворана ваша арганізацыя?

— Наша аб’яднанне афіцыйна зарэгістравана 11 жніўня 1999 года. Але дагэтуль мы год, так бы мовіць, “раскручваліся”, як арганізацыя “Некст Стоп — Нью Лайф” (“Наступны Прыпынак — Новае Жыццё” — аўт.), праводзілі работу па псіхалагічнай і сацыяльнай рэабілітацыі маладых інвалідаў. Менавіта тады ўзнікла ідэя стварэння маладзёжнай арганізацыі, якая аб’яднала б юнакоў і дзяўчат з абмежаванымі магчымасцямі, а таксама іх здравых равеснікаў. Вось так і з’явіліся “Розныя — Роўныя”.

— А што тычыцца лагера “Круглае возера”, як усё пачыналася? Наколькі я ведаю, вы не ў першы раз арганізуюце гэты летнік...

— Так, сёлетні лагер сёмы па ліку. “Круглае возера” — першы праект рознароўнаўцаў. Пачаўшы яго ствараць, мы нават не падарвалі, што ён стане своеасаблівай візітнай карткай арганізацыі. З таго часу шмат вады збегла, дакладней, перацякло ў новыя азёры, не менш круглыя і не менш вясельныя, цікавыя, адным словам, незабыўныя. А першы летнік-піянер адбыўся на беразе возера Вялікая Швакшга, што на мяжы Пастаўскага і Мядзельскага раёнаў. І першы блін, на суперак сцвярдзенню, не атрымаўся камікам, бо ўсе былі ў захапленні ад міжнароднага фестывалю-семінара, на якім сабралася больш як 60 чалавек з усіх куткоў Беларусі, а таксама з Масквы, Ліпецка, Кіева ды ЗША. Нават госці з Адэсы праявілі сваю “жамчужыну каля мора” на дзесяць дзён незабыўнага адпачынку ў “бульбашоў”.

Робочая праграма “Круглае возера-99” скіроўвалася на тое, каб дапамагчы маладым людзям зразумець прынтцыпы дэмакратычнага грамадства. Удзельнікі самастойна мадэлявалі розныя сітуацыі, якія могуць узнікнуць у любой краіне, а падчас спецыяльных трэнінгаў абмяркоўвалі пытанні

лідэрства, важнасць работы недзяржаўных арганізацый, дзейнасць розных еўрапейскіх структур.

— Якія ж новыя, раней не апрабаваныя асаблівасці і тэмы вызначаліся ў сёлетнім лагерах?

— Летні інтэграцыйны палатачны лагер-семінары “Круглае возера-2005” праходзіў на беразе Пleshчаніцкага вадасховішча і аб’ядноўваў, як заўсёды, маладых людзей з абмежаванымі магчымасцямі ды іх здравых равеснікаў.

— Абмежаванні па ўзросце і колькасці “адпачываючых” існуюць?

— Узрост нашых удзельнікаў — ад шаснаццаці гадоў да бяскончасці, а афіцыйна — да трыццаці аднаго года. Усяго нас было пяцьдзесят чалавек.

Дык вось, унікальнасць лагера ў тым, што людзі, якія “адносяцца” да розных сацыяльных груп і, як правіла, у паўсядзённым жыцці амаль не сустракаюцца, разам удзельнічалі ў адукацыйных і забаўляльных мерапрыемствах, даведліся адзін пра аднаго шмат новага і цікавага. Уся работа праходзіла ў інтэгрыраваных камандах: палова людзей вобразна кажучы “здоровых” і палова — з абмежаваннямі. Дарэчы, усе нашы праекты і праграмы ладзяцца ў інтэгрыраваных камандах і не робіцца ніякіх размежаванняў і адрозненняў між інвалідамі і здаровымі.

Увогуле, галоўны прынтцып арганізацыі лагераў, як бы мовіць, “залатая формула”: пяцьдзесят на пяцьдзесят — раўняецца ста працэнтам поспеху.

Тэма ж для абмеркавання ў сёлетнім летніку, я лічу, была вельмі значная — “Прымі, стэрэатыпы і дыскрымінацыя ў грамадстве”. Для гэтага выкарыстоўваліся ролевыя гульні, форум-тэатр, дыскусіі, элементы арттэрапіі.

— Раскажыце падрабязней пра выка-

рыстоўванне арттэрапіі.

— Арттэрапія — тэрапія мастацтвам — адзін з метадаў псіхалагічнай работы, у якім магчымасці мастацтва выкарыстоўваюцца для дасягнення станоўчых змяненняў у інтэлектуальным, эмацыянальным і асабістым развіцці чалавека. Прасцей кажучы, арттэрапія — гэта веды пра сябе. Кожны чалавек здольны праявіць сябе, свае пачуцці і свой стан праз мелодыю, гук, рух, фарбы на паперы. Бо падчас заняткаў жывапісам, музыкой, танцамі мы спазнаём свет, выказваем свой настрой, здзяйсняем надзеі і мары. У арттэрапію ўваходзіць музыкатэрапія — метадаў, у якім у якасці “лекаў” выкарыстоўваецца музыка. Гэты від тэрапіі мы праходзілі з дапамогай афрыканскіх барабанаў-тамтамаў.

— Па якім прынтцыпе праходзіў адбор удзельнікаў?

— Па-першае, у нашым часопісе “Звычайныя людзі” напярэдадні была змешчана анкета-заяўка для ўдзелу ў лагерах-семінары. Па-другое, мы адсылалі анкеты па розных маладзёжных арганізацыях, давалі абвесткі ў газетах, накіроўвалі заяўкі ва ўніверсітэты. Як я ўжо казаў, сабралі пяцьдзесят чалавек, сярод якіх былі чатыры чалавекі з рознымі захворваннямі на інвалідных калясках. Яны мелі суправаджаючых, гэта абавязковая ўмова. Таксама бралі ўдзел студэнты, будучыя сацыяльныя работнікі, для іх наш летнік — карысная практыка.

— Вадзім, хто вам дапамагаў разбіваць і добраўпарадкаваць лагер, бо, як вядома, людзям з абмежаванымі магчымасцямі, тым больш калясачнікам, патрэбны крыху іншыя ўмовы?

— Сёлета нашым памочнікам выступіла арганізацыя “Акцыя збавення”, якая займаецца стварэннем падобных лагераў па ўсёй Еўропе. Менавіта дзякуючы гэтай арганізацыі да нас былі накіраваны шэсць валанцёраў. Валанцёры выехалі раней на станюку

для падрыхтоўкі лагера: паставілі некалькі гаспадарчых і жылых палатак, пабудавалі кухню, сталоўку, прыбіральні. З побытам ніякіх праблем не існавала, мы імкнуліся ўлічваць патрэбы кожнага. Да прыкладу, была пабудавана спецыяльная прыбіральня для інвалідаў-калясачнікаў.

Таксама зладкавалі карэ — пабудову з размяшчэннем па перыметры прамавугольнага бярвеннем. Гэта, бадай, самае важнае месца ў лагера, дзе вырашаліся ўсе арганізацыйныя пытанні, праходзілі заняткі, дыскусіі, ладкаліся вечаровыя шоу “Круглае возера” самалдзейнасці...

Адным словам, “Круглае возера-2005” дасягнула сваёй мэты: усё прайшло плённа і цікава, а ў памяці яго удзельнікаў на доўга застануцца станоўчыя незабыўныя ўражанні.

— Летнік закончыўся, да наступнага яшчэ шмат часу... Над чым цяпер працуе ваша аб’яднанне, якія рыхтуе мерапрыемствы?

— На базе арганізацыі працуе інфармацыйны цэнтр для людзей з абмежаванымі магчымасцямі, які апошнім часам з’яўляецца нашым асноўным заняткам. Гэта стандартны Інтэрнет-рэсурс, але мы яго зрабілі спецыялізаваным, дзе людзі з абмежаваннямі і іх родныя могуць знайсці арганізацыі (дзяржаўныя і грамадскія, медыцынскія ўстановы і бібліятэкі, якія працуюць з інвалідамі), розную інфармацыю, патрэбную ім для паўнаватраснага жыцця. Мы імкнемся, каб гэта інфармацыя была як мага паўнай і дакладнай. Да таго ж, там маецца раздзел “Робота”, дзе кожны чалавек з абмежаванымі магчымасцямі можа размясціць сваё рэзюме, а работадаўцы змяшчаюць сваю інфармацыю. Ёсць старонка знаёмстваў для ўласных анкет, а таксама праз Інтэрнет можна атрымаць пры жаданні кансультацыю юрыста ці псіхолога.

Акрамя электроннай версіі, ёсць магчымасць праекансультавацца ў юрыста нашага офіса, або па тэлефоне ці даслаць ліст. Людзі прыходзіць да нас у офіс са сваімі праблемамі, нават проста пагутарыць. Мы ж або канкрэтна дапамагем чалавеку, ці, карыстаючыся нашай базай далезных, накіроўваем у адпаведную арганізацыю, якая зможа дапамагчы лепей і больш кваліфікавана.

Што да мерапрыемстваў, дык напрыканцы верасня плануем сустрэчу. Збіраемся наведаць Інтэрнет для інвалідаў у Дражні, дзе рэалізуем невялікую навучальную праграму і прывязем туды членаў нашай арганізацыі, бо для іх вельмі важныя такія стасункі.

— Для такой немалой дзейнасці патрэбна фінансавая дапамога. У вас ёсць спонсары?

— Так, мы існуем, у асноўным, за кошт грантаў. Яшчэ дапамагае холдынг “Атлант-М”. Можна сказаць, падпрямства само нас “знайшло”, яго кіраўнікам спадабалася наша дзейнасць.

Увогуле, мы гатовыя супрацоўнічаць з усімі, бо робім патрэбную людзям справу. Таму што для людзей з абмежаванымі магчымасцямі ўзнікае шмат праблем з выхаваннем, адукацыяй, пошукам работы, сацыяльна-побытавай адаптацыяй. У заходніх краінах да інвалідаў, у тым ліку і з цяжкімі разумовымі абмежаваннямі, ставяцца з павагай, як да роўнага, як да асобы са сваім уласным светапоглядам і светаўспрыманнем. Не трэба пакідаць іх ці сем’і, дзе ёсць дзеці з абмежаваннямі, сам-насам з праблемай. Праблема інвалідаў — не іх праблема, а ўсёй дзяржавы.

І не мае ніякай розніцы — дзяржаўная ці грамадская арганізацыя займаецца гэтым пытаннем. Галоўнае тут — вынік.

Віктар КАВАЛЁЎ

Фота забяспечана аўтарам

«На зуб вострае слова...»

А матары сатыры і гумару, галоўным чынам — падпісчыкі і аўтары часопіса «Вожык», не маглі не заўважыць вершы Васіля Макарэвіча. Вострыя, свежыя па задуме і выяўленчых сродках. Але раскіданыя па шматлікіх нумарах часопіса яны не давалі поўнага ўяўлення пра сатырычна-гумарыстычную творчасць паэта ў цэлым. І вось нарэшце — В. Макарэвіч выдаў асобную, хоць і невялікую па памеры, «гумарную» кніжку пад назвай «Даміно» (Беларускі кнігазбор, 2005).

У прадмове да гэтага зборніка народны паэт Беларусі Р. Барадулін піша: «Паэт, як хітраваты дзядзька той, умее ўзіць на зуб вострае слова, умее, як спрытны каваль той падкову, сагнуць рыфму, каб звінела, каб іскры высякала з вачэй». І крыху ніжэй: «Чытач, які працягае гэты мінімум Васіля Макарэвіча, і ўсміхнецца, і засмяецца, і задумаецца, і адумаецца».

Па вершах няцяжка вызначыць, пра якія падзеі і з'явы ідзе ў кнізе гаворка. Паэт піша пра змены і рэформы пасля перабудовы і развалу былога Саюза. У гэтых адносінах характэрны верш «Вяча». Можна падумаць, твор — пра возера, што знаходзіцца пад Мінскам і дзе ў летнія дні адпачываюць тысячы гараджан. Аднак і памыліцца. Бо гаворка тут пра рэформы і пачынанні, якія адбыліся ў дзевяностых гадах мінулага стагоддзя. З усмешкай і ўсур'ез аўтар раіць свайму герою: «Каб час той наблізіўся зорны, калі ты шчырун-гаспадар, быры ў арэнду азёрнай няўдобицы цэлы гектар!». Як вядома, арандатарства пакуль што — справа новая і незнаёмая. Таму аўтар дае дзелавую парадку будучаму гаспадару «азёрнай няўдобицы»: «Ты сытага, тлустага карпа тры статкі сабе развадзі». Парады, як гарох з мяшка: «Ты кожнага карпа старанна на дужы канат навязь!» Для чаго? Прывязанага да каната карпа наўрад ці можа вылавіць які-небудзь лаўкач ці пракуда.

Канкрэтныя дэталі, што прысутнічаюць у вершы, дазваляюць і дапамагаюць больш ярка і выразна ўявіць і адчуць рэальныя абставіны і тое, пра што гаворыцца ў радках. Чытачы нібы становяцца сведкамі, нават у нейкай меры ўдзельнікамі падзей, якія не адбываюцца, але могуць адбыцца з арандатарам. Аўтар не перастае паўчаць, лепш сказаць, кансультаваць свайго героя наконт таго, што трэба рабіць з выгадаваным карпам: «Лаві! Ды на збой камароўскі на трайлеру зранку вязі!». Як бачыце, сказана з пэўнай доляй гумару, канкрэтна і ў той жа час вобразна. Не менш удала і канцоўка верша: «Для шчасця, дастатку і ўхвалы, прылавак — апошні рубаж. За возера, завадзь і хвалі ты грошай капю заграбеш».

Не абышоў В. Макарэвіч і другой гістарычнай падзеі — з'яўлення другіх беларускіх грашовых знакаў, якія ў народзе празвалі «зайцамі» і былі ўведзены ў карыстанне пасля аб'яўлення Беларусі суверэннай рэспублікай. Як ні дзіўна, але пра гэты палітычны акт паэт здолеў пагаварыць з гумарам, што робіць радкі адпаведнага верша жывымі і вабнымі, сімпатычнымі і абаяльнымі. Ужо

з першай страфы бык узяты за рогі: «А зуброў, мядзведзю і ласёў, што спрадвек былі для нас сябрамі, з Белаветы і з усіх лясоў на білетах мастакі сабралі». І далей аўтар дазваляе развінуцца сваёй фантазіі, якая прыносіць пэўныя вынікі. Ён запэўнівае, што з грашовым білетам можна сахаць куды хочаш і купляць тое, што душа жадае, не баючыся нікога і нічога, маўляў, «на білетце малады мядзведзь — ад бяды цябе ён абароніць», «а гандлярку з доўгаю касой, што прывыкла ў золаце купацца, абхітруе рысь з кумой лісой, абвадзе вакол, як кажучы, палец».

Умела выкарыстоўвае В. Макарэвіч словы блізкія па гучанні, але розныя па прызначэнні і сэнсу, якія дазваляюць з большай мастацкай сілай выкрыць хітруную-ашуканцаў, сарваць з іх клоунскую маску, паказаць сапраўдны твар. У адным вершы гаворыцца пра гаспадара дачы, сабаку Жучку і «жучок» — прыстасаванне для крадзяжу электраэнергіі. Напорыста, энергічна і мускуліста пачынаецца сатырычны твор: «Дамок. Гараж. І — дрот з калочкай. Сам гаспадар — мацак смарчок. Штоміг пільнуе дачу Жучка. А электрычны ток — «жучок». Паэт не любіць аморфных і безаблічных радкоў. Таму ў большасці вершаў В. Макарэвіча рэчы і з'явы, пра якія ідзе гаворка, паўстаюць перад вачамі чытача «весомо, грубо, зримо». І, безумоўна, як магнітам, прыцягвае яго ўвагу. Каму не запомніцца радкі, дзе раскрываюцца хітрыкі «персанажаў» верша: «Для гаспадарскае ўцехі, штодня трымаючы дазор,

падкажа Жучка гучным брэхам, як бразне клямкай рэвізор». Здаецца, на гэтым можна ставіць кропку. Але з'яўляецца страфа, без якой верш не меў бы рэзанансу: «Каб не дайшоў зусім да «ручки», паднёс бы ўрок яму дручок, ды не за купленую Жучку, а за прыдуманы «жучок»».

На «злону» дня напісаны і іншыя вершы В. Макарэвіча. Без гневу, з пэўным спачуваннем і спагадай звяртаецца аўтар да «зладзейкі з белай налейкай»: «Гарэліца-пітуліца, вясёлая ўдаліца, хто да цябе не туліцца і хваліць не нахваліцца». З усмешкай згадваецца хітрун-кот, якога не менш хітры дзядзька прадае на Камароўцы, а вусаты штораз пасля продажу ўцякае дамоў. І гаспадар зноў нясе яго на рынак. І такім чынам герой верша стаў багачем. «Пасміхаецца ў гуморы. Эх, як слаўна дзядзьку жыць! Завязі ката за мора, і адтуль ён прыбязыць!».

Не мог, відаць, В. Макарэвіч не адгукнуцца і на «звышсучасную» тэму — замежныя дэтэктывныя серыялы, дзе дэманструецца насілле, парнаграфічная разбэшчанасць. Можна спытаць: хто глядзіць гэтыя «шэдэўры»? Ды ўсе, хто хоча! «Ласа і салодка мружыць вочы стогадовы хатні дзед-глядач». Хіба дзіва, што «ён забыў з-за гэтае прынады — заўтра на касье ізноў аўрал!». Радкі верша прымушаюць задумацца, дзе і як трэба шукаць выйсце з таго становішча, у якім апынулася наша грамадства і многія з нас.

Па сваім змесце зборнік гумару і сатыры не аднародны. Вершы на бытавую тэму чаргуюцца з цыкламі чатырохрадкоўяў «Карацелькі», «Строфы», «Мініяпюры», «Лірычныя адступленні» і «Амонімы». Амаль у кожным чатырохрадкоўі — даволі глыбокая і значная думка, узятая аўтарам з уласнага жыццёвага вопыту ці літаратурнай творчасці. У цыкле «Карацелькі» паэт у большай ступені звяртаецца да музы і тых, хто служыць ёй сваім талентам, а, здараецца, адно толькі лічацца творчымі асобамі. А на самай справе — пятае кола ў падводзе, як напрыклад, вось гэты, з дазволу сказаць, творца: «Калі ты друг, дык ад душы мой верш нашоў перапіншы. Дарогу дай яму у друк! А калі не — талы не друг».

Анонімы — своеасаблівы жанр паэтычнай творчасці, які патрабуе асаблівых навыкаў і вопыту. Да свайго гонару В. Макарэвіч выявіў майстэрства і ў гэтым жанры. Пра нешчаслівага мядзведзя ён піша: «Пытае ў бяроз і ў ліп, чаму ў бяду, не ў мёд, уліп?» У «Дыялогу» сказана так: «— Дзе перавозчык? Дзе паром? — На бераг той паплыў па ром!». Зазнайкам таксама перапала ад аўтара: «Устаюць высока: — Я ды Мы!.. Але адно дымяць дымы».

Вядомы паэт Васіль Макарэвіч выдаў цікавую кніжку, якую, трэба думаць, з задавальненнем сустрэнуць чытачы.

Віктар ГАРДЗЕЙ

Пра вясёлае і сумнае

Мне здаецца, што раней, а дакладней у мінулым стагоддзі, жанру гумару і сатыры з боку выданняў удзялялася непараўнаўча больш увагі, чым цяпер. «Вясёлы кучока» быў у кожнай шануюнай газеце, у часопісах, утульна адчувалі сябе гумарэска і дасціпны жарт, гумарыстычныя і сатырычныя вершы і апавяданні. Адбылася і тая адзіная рэспубліканская нарада гумарыстаў і сатырыкаў, што праводзіў Саюз пісьменнікаў Беларусі і на якой мне, тады маладому літаратару, пашанцавала прысутнічаць. Ды і «Вожык» з дапамогай шматлікай арміі сваіх аўтараў «калоўся» востра і бязлітасна, выкрываючы розныя прайдзівстваў, амаральных тыпаў.

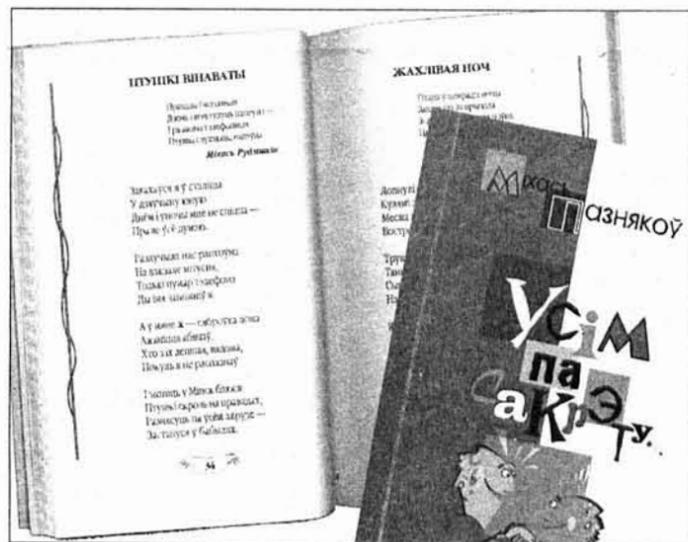
Многія вядомыя пісьменнікі пачыналі літаратурную дзейнасць з гумарыстычных і сатырычных твораў. Дастаткова назваць імя народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава — адно з першых яго апавяданняў «Далыко» ўбачыла свет у часопісе «Вожык»... Я назаўсёды застанусь удзячны гэтаму цудоўнаму знаўцу гумарыстычнага жанру, які напісаў цёплую і змястоўную прадмоўку да маёй вожыкаўскай кніжкі «Пісьмо жонцы». Думаецца, што не пашкодзіць прывесці невялічкую цытату з прадмовы — яна ў нейкай ступені дае вызначэнне папулярнаму жанру: «Зместам многіх са змешчаных тут апавяданняў, — піша В. Быкаў пра зборнік, — з'яўляецца тое малапрыкметнае, а часам і няўлоўнае, міма чаго звычайна праходзіць чалавек, не надзелены талентам гумарыста. Неназойлівы гумар Каршуківа часам прымушае чытача зірнуць і на сябе з невядомага боку. Нярэдка ўсё апавяданне заканчваецца нечакана, несучы новы паварот думкі, у якой канцэнтравана выражэнне аўтарскай ідэі, ягоны прысуд. Многія апавяданні грунтоўна на аўтарскай самаіроніі, якая выклікае добрую ўсмешку ў чытача...»

З такімі ж крытэрыямі ацэнак, уважлівасцю і зычлівасцю стаўлюся і я да кожнай гумарыстычнай кніжкі маладых і не маладых ужо літаратараў, якія шчыруюць на ніве гэтага няпростага жанру.

«Усім па сакрэту»... Так знаёма, жартоўнымі словамі з вядомай прымаўкі назваў сваю кніжку Міхась Пазнякоў. У зборнік увайшлі літаратурныя пародыі, байкі, вершы, эпіграмы, небыліцы ды іншая гумарыстычная дробязь. Як заўсёды, трохі трафарэтная анатацыя сцвярджае, што «аўтар звяртае ўвагу на пэўныя недарэчнасці або заганы як у творчасці, так і ўвогуле ў нашым жыцці». Што казаць, і недарэчнасцей, і заганаў у нашым жыцці хапала і хапае! Галоўнае, як рэалізуе свае здольнасці ў выкрыцці, паказе гэтых недахопаў, хібаў пісьменнік, ці набываюць гумарыстычныя і сатырычныя творы пэўнае грамадзянскае гучанне, ці не апускаецца ён, аўтар, да нязначных, дробязных з'яў і падзей, да легкаважнай іроніі?

Здаецца, не... На першым плане ў М. Пазнякова — цікавасць факта і дасціпнасць жарту. Наўрад ці будзе хто аспрэчваць неабходнасць гаворкі пра такую сацыяльна-злосную з'яву ў грамадстве, як п'яноўта. Колькі гора прыносіць людзям алкагалізм! Чалавек, злоўжываючы спіртным, паступова дэградзіруе, страчвае здароўе і працаздольнасць, разбурае сваю сям'ю. І. М. Пазнякоў знаходзіць патрэбныя саркастычныя словы, каб выказаць сваё абурэнне:

Як шмат начэй яна не спала,
Сынкі карміла, калыхала...

А вырас — зноў не дасыпае,
З папоек уначы чакае.
«Сыноч і маці»

Гэта — у сям'ю... А вось ён, сатырычны вобраз выпівохі, у рабочым калектыве:

Аматар выпіваць штодня,
Ён тут — душа мерапрыемства,
Бо чарку белеўскай падняць
Штораз лягчэй, чым прадпрыемства.
«Перадавы»

Выклікаюць усмешку і асуджэнне паводзіны многіх «герояў» у раздзеле «Іранізмы». Аўтар не выдумляе сітуацыі — яны жыццёвыя, знаёмыя кожнаму з нас.

Дасціпныя, паучальныя і многія «шрацінкі», змешчаныя ў зборніку. У гэтых карацельках-шматрадкоўях таксама выяўляецца аўтарская пазіцыя, яго сімпатыі і антыпатыі. Дастаткова прывесці ў якасці прыкладу некаторыя з іх:

Жыццё — тэатр, а мы — акцёры,
За многіх думаюць суфлёры.
Тады ў дэбатах вынік ёсць,
Калі не правіць імі злосць.

Дасціпныя з'яўляюцца і пародыі на вершы вядомых паэтаў — Кастуся Цвірка, Валяніны Коўтун, Міколы Маляўкі, Віктара Яраца, Алы Канапелькі, Міхаса Башлакава... Мяркую, такая жартоўная, лёгкая іранічная інтэрпрэтацыя вершаў аўтараў не пакрыўдзіць, выклікае добрую ўсмешку.

Адзначаючы станоўчае ў зборніку «Усім па сакрэту», варта зрабіць і заўвагу: не шкодзіла б больш ашчадна, патрабавальна аднесціся да аўбору твораў — не ўсё тут раўназначнае. Але ж у цэлым кніжка атрымалася вясёлая і змястоўная.

Яўген КАРШУКОЎ

Ніна МАЕЎСКАЯ

Доля роду мяне праследуе,
Вачыма продкаў за мною сочыць.
Гавару з табой мовай дзедавай.
І вяду — сцэжкай дзедавай,
З якое нам нельга збочыць,
Кроч за мною, дзіця маё, кроч,
Не пужайся, што цёмная ноч.
Не скарыць нас паганай злыбядзе,
Сцэжка дзедава ў светлае ранне

нас выведзе.

Адступіся будзённасці верад!
Захіні мяне, сцішаны сад!
Час бяжыць мой яшчэ ўсё наперад,
Але засціць смуга далягляд.
А жыццё ўсё на кручы імкне.
Як імчацца жалезныя коні!
І за іх нават боязна мне.
Телефон мой, прымоўклы, не звоніць...
Яшчэ сонечна свеціць пагляд.
Бачу далеч да самага краю!
Але засціць смуга далягляд...
І за гэта — сябе я караю.
Вецер дзьме ўжо ў напрамку адным —
Слепа ў твар, ахалоджвае грудзі.
Абганяюць мяне на пад'ёме крутым
Маладыя ды ўвішныя людзі.
Адступаю і іншым дарогу даю,
Не шукаючы ўдзячны пагляд.
О жыццё! Як я вір твой кіпучы люблю.
Не трымай, адпусці мяне, сад!

Ціхмянай дзяўчынкай
я кветкі на лузе збірала,
Ды недзе так блізка (далёка?)
жалейка чароўна зайграла.
І гук яе сэрца ўстрывожыў, расчуліў —

Пад ногі рассыпаўся
сціплы букецік зязюлек.
Хутчэй бы пабачыць таго пастушка!
Дарогу між лоз перабегла рака.
Праз рэчку-пятлянку шукала масток —
Адходзіў далей і далей пастушок.
За мосцікам хісткім быў лес пераняў
І песні журботныя доўга паяў.
Дарогу ён шчыльна сабой заступіў,
Ад дожджыку елкай калматай укрыў.
Магчыма, яму нашапала рака,
Што звабіла гране ды спеў пастушка.
Заманьваў зноў лес і заводзіў у зман,
І вабіў спакусай сунічных палян.
Але я наперад ішла і ішла:
Жалейкі той музыка ў сэрцы жыла.
Мінала калючы ажынік і глог,
Крычала "агу"... Ён пачуць мяне змог.
З даверам руку я яму падала
І ў восень сваю неспадзеў завяла.
Паветрам цяпер мне спагада яго і любоў,
Каб годна прайсці праз журботу
асенніх палёў.

Ішла зіма да нас здалёк
Дарогай пасівелай.
Сняжынка — лёгкі матылёк,
Мне на шчаку прысела.
Не адчуваючы бяды,
Сябровка запрасіла —
Жывая кропелька тады
Шчаку мне абрасіла.
Яна не ведала сама,
Што з ёю раптам стала.
Ці для таго яе зіма
У белы свет паслала?
А кроплі талае вады —
Расінкамі на вейках.
Змывала слёз былых сляды
Прырода — чарадзейка.

Яшчэ адзін паэт...
Сябры мае, ну як жа нам ачуцца?
Хто абвешчае вырак?
Хто вырашае лёс?
Ад цішыні й няўвагі
Не дайце сабе захлынуцца.
І памерці,
Як на радзіме сваёй Берліёз.
Цішыня — у краіне нямых.
І бяда, дзе не чуюць сваіх.
Цішыня...
Ці не лепей яна апантанага свісту?

Пасмела ж веймарская пустата
Ім выгнаць з тэатра Ліста,
Яго музыку асвістаць.
Ах, як згубна ўсё ж немата
І душэўная глухата.
Дзе ж усе яны, тыя,
Хто гэтак стараўся?
Толькі Ліст на вякі застаўся.
І памылкі ўсе выправіў час:
Берліёз і цяпер, як жывы, сярод нас.
О, якімі нам трэба чуйнымі быць,
Каб апошніх паэтаў сваіх не згубіць.

Усё прайшло неяк няўзнак,
Усё перажылося...
І вось мы выйшлі на бальшак —
Сустрэць красуню Восень.
Яна насустрач нам бяжыць,
Дарогу мякка сцеле...
О так бы жыць яшчэ і жыць,
Гуляць у воблаках мяцелі.

Жальба

(Падслуханае)

От жыццё — у мяне:
Ні зрабі, ні скажы.
Ўсё цярпі ды маўчы.
Як гарох на мяжы,
Хто ні йдзе — скубяне.
А скажы — на дыбкі...
Ды ашчэраца, нібы ваўкі.
Зляжаш, іх — ні душы:
Не ідуць, не завуць,
Нібы вінная ў чым.
Слухай, як скавышы
За сцяною гудуць.
Хоць пытай-гавары:
Людзі вы, ці звары?
Ўсё аддай і аддай,
І ніколі — вазьмі.
Што ні слова, то — зык.
Ну, хоць хто спагадай!
Ці не так між людзьмі?!
Божа, што гавару?
Мо ў гарачцы гару.
Божа, іх не карай!
З нараканняў маіх —
Вось старэчы язык —
Спахмурнеў небакрай.
Не карай, божа, іх.
Ім хапае турбот,
А тут я яшчэ, вот...

Алесь ШПЫРКОЎ

Час

Зноў пара мне ў дарогу якраз,
Пакідаючы ўтульны прыпынак.
Адчуваю: адпушчаны час
Знітаваны з маленькіх хвілінак.

І яны ўсё імчаць ды імчаць,
І нячутна кладуцца пад ногі.
І ўжо ноша цяжэй на плячах,
Карацей пад нагамі дарога.

Усё крычыць на прасторах зямлі
Ад гары да пячынкі малое:
Што павінны былі — не змаглі
Мы на ёй дарабіць з табой.

Адышлі цягнікі.
Адплылі параходы.

І апошняя птушка
Махнула крылом.
Праміннула зіма,
І вясна адыходзіць,
А ў душы яшчэ доўга
Гучыць крыгалом.

І з мінулых гадоў
Адклікаецца рэха.
Што далёка-далёка
Аднесла рака.
Ды не верыцца ўсё ж,
Што даўно я прыехаў,
Рэйсаў больш аніякіх
Не трэба чакаць.

Не мае цягнікі,
Не мае параходы.
І не мне гэта птушка
Махае крылом...
Срэбны човен пакінуў
Нябесныя воды,
Апусціўшы за лесам
Далёкім вясло.

Дарогі

Віруюць зямныя дарогі...
А хто іх калі распачаў?
Напэўна, дарога ад Бога,
Як крыж, ад пляча —
да пляча.

Ішлі на крыжы і на плаху
За ісціну продкі мае.
І сёння ўжо з Млечнага Шляху,
Здаецца, глядзяць на мяне.

Спагадліва, шчыра, цікаўна:
Ці так па іх сцэжках іду,
І што на Зямлі тут няспраўна —
Усё ў іх адтуль на віду.

І хочацца мне прыпыніцца
У гэтых далёкіх вяках,

На светлыя зоркі маліцца,
Што гойдае ціха рака.

Віруюць зямныя дарогі,
Вядуць ад мяжы да мяжы.
Усё, што мы маем — ад Бога:
І пекла, і рай, і крыжы.

Фота В.КАВАЛЁВА

Быў першы дзень восені. Яшчэ не вечар, але ўжо і не надвечорак. Акурат у гэты час на дачах пад Мінскам пачынаюць свае песні конікі. З усіх бакоў чуецца іхнія траскучыя галасы, ды так блізка, што, здаецца, выпцягні руку і дакранешся да іх, альбо яны самі заскачэць у далонь.

Тут жа, на адным з Туапсінскіх чарнаморскіх пляжаў, які агулены горным лесам, таксама чуецца песня. Выводзяць яе цыкады. Толькі не блізнячка, а з гор, што стварае незвычайны эффект стэрафанічнасці. Бо ў нас конікі трашчаць пад нагамі, а тут цвырканне над галавой. І ў рукі спевака не возьмеш, і сам ён не хоча набліжацца, як ні падыходзіць да яго. Голас, на які ты ідзеш, нястрымна аддаляецца, нібыта кліча за сабой — увьсь, угору, у горы. Атрымліваецца, ты хочаш падысці да песні бліжэй, а яна ўвесь час гучыць на аднолькавым аддаленні. Пойдзеш за ёй — і заблудзішся ў вечаровых прыцемках.

Затое ўволю наслухаешся больш гучных за цвыркуновыя песняў.

Паколькі бясконца ісці на звабны поклічны спеў цыкад не хочацца, ногі самі кіруюць да сцішэлай ад дзённага хвалявання вады, якая нарэшце вызвалілася ад даймальных ныралышчыкаў-боўталышчыкаў і ціхамірна спачывае да заўтрашняй раніцы. Нават лёгкага плёскання не чуць. І зусім рэдкія заўзятары-купальшчыкі як бы паддаліся гэткаму ласкаваму марскому настрою, не грукуюць прыбрэжнай галькай, не кідаюцца ў ваду, не пляскаюць далоньмі і нагамі, а ціхенька кладуцца на натомленае марское цела...

Гэтую маладую, нават маладзенькую пару заўважыў не я адзін. Амаль роўнарослыя, яны, узяўшыся за рукі, нетаропка спусціліся з высокай санаторнай лесвіцы да вады. Ішлі паўз бераг, мерна пагойдвалі рукамі. Далонь аднаго грэлася, ці мо адпачывала, у далоні другога. І гэта суладна яднала іх, збліжала, надавала загадкавы выгляд. Здавалася, проста повязь маладых рук, а як многа яна казала прысутнаму люду. Мо менавіта таму, што маладыя, захопленыя сабой, не звярталі ўвагі на іншых. Проста ім было хораша і ўтульна. А ад гэтага — і іншым. Не бянтэжыла ні людская прысутнасць, ні пільныя і мо зайздросныя позіркы.

Яны маўчалі. Але размаўлялі іхнія вочы. Таму здавалася, што празрыстая яшчэ надвечоркавая смуга асвятляецца іхнім прамяністым святлом. Менавіта гэта і заўважалі пляжнікі, якія паспелі прыкрыць свае загарэлыя целы шыкоўнымі вечаровымі сукенкамі ды кашулямі. Прагнымі вачыма — хто адкрыта, а хто назіраючы — яны вялі па гальцы гэтых маладзёнаў. Галька пад нагамі часам моцна грукала, забіраючы тады позіркы цікаўных на сябе.

Хлопец з дзяўчынай прайшлі ля саменкай вады і падняліся па прыступках на набярэжную, за некалькі дзесяткаў метраў ад якой быў той самы музычны лес, дзе выспеўвалі цыкады. Абаперліся на высакаватую бетонную агароджу, што засперагала неабачлівых — каб не аступіліся і не паляцелі на грукатлівую і мулкую гальку. Пасля моўчкі зірнулі адно на аднаго, і ён лоўка падхапіў яе пад пахі, прыўзняў, дапамог сесці на шыракаваты парапёт. Яна закінула сваю даўгалыгую і не па-дзявочы танкліваю нагу, падпружыла другой і звяла разам пальчыкі і пяцікі — паставіла абедзве на парапёт.

Тады ўжо ён лёгка падскочыў і сеў насупраць. Падкурчыў ногі, абхапіў рукамі калені, паклаў на іх галаву. Моўчкі пасядзелі, размаўляючы выключна вачыма. Пасля ён выпрастаў спіну, свае ступні паставіў так, што ягоныя вялікія пальцы дакраналіся да дзявочых — лінія напружання была замкнутая. Яна ж не звярнула на гэта ўвагі, паправіла тоненькую і празрыстую сукенку, абцягнула яе на

каленях і пазірала на яго. Здавалася, праз вочы ды пальцы ног вядзецца няспынная і шчырая размова, якую разумеюць толькі маладзёны.

Але цікаўнасць міжвольных назіральнікаў гэтага дзяляга не меншала.

Яны ж сядзелі нерухома, пазіраю-

Анатолий БУТЭВИЧ

берагавой дугі як па камандзе ўспыхнулі агні прыморскіх пабудов. Праз негустое голле далёкіх і ўсё больш цямяючых дрэў прабіваліся нязвычайна яркія, як вуголле ў добра наладжаным дрывамі вогнішчы, светлякі нейкіх крам, бараў, пабаў і бог ведае чаго яшчэ, дзе народ, збеглы ад гарадскога тлуму і шуму, адводзіў душу. Добра, што праз далеч мора не было чуваць апантаных разняволенасцю галасоў.

Крышку наўзбоч нязвычайнымі для беларускага вока рэрыхайскімі фарбамі святліліся горы.

Здавалася, вечаровае неба апускаецца на бераг і хаваецца за густой наміткай дрэў. А цікаўныя зорачкі прадзіраюцца праз лісце і галлі, каб таксама зірнуць на тых дваіх, што нерухома сядзяць на бетонным парапёце аднаго з туапсінскіх пляжаў. Ад нечаканага здзіўлення зорка пачынае падміргаць зорцы. І вось ужо ўсё неба трымціць іхнімі жэўжыкаватымі вочкамі.

Пацалунак на фоне гор

назіранне

Фота В. КАВАЛЁВА

чы адно аднаму ў самыя зрэнкі, нібыта разам чыталі найцікавую кнігу каханя.

Тады ён схіліў галаву ўлева, але вачэй не адвёў. Яна хінула сваёй невялічкай, як бы выгачанай галоўкай управа. Толькі шырокай наміткай матлянуліся па плячах доўгія каштанавыя валасы. Ён страсянуў бялявым чубам, як бы ў нечым згаджаўся з ёю.

Мора не плёхала, адно ціхенька лізала і без таго выгладжаную гальку. Зрэчас чуліся неасцярожныя плясканні па вадзе адзіночых плячук, пасля другі. І ўжо яны ўтрох — галава і плечукі спявалі-вытанцоўвалі для яе мелодыю-танец ягонай захопленай душы. Нагамі ж ён не адважваўся падткаваць, каб не парушыць суладдзя.

Яна хінула галавой, загарэлымі рукамі паправіла навіслыя над вачыма валасы. Але, відаць, забылася, і тоненькая матэрыя спаўзла з каленяў. Ён міжволі слізгануў вачыма ўніз, следам за сукенкай. Але не пажадліва і так, каб не пакрыўдзіць нечаканым позіркам тую, чые пальцы ног усё яшчэ дакраналіся да ягоных. Яна ж порстка адарвала рукі ад валасоў, спрабавала захінуць непаслухмяную сукенку. Ён паслужліва памкнуўся дапамагчы і няўзнак дакрануўся да яе вострых каленяў. На-

Раптам на супрацьлеглым канцы

Відаць, унутраная музыка дваіх такая моцная і займальная, што ён не вытрымаў. Спачатку заківаў галавой у такт нячутнай і толькі ім дваім вядомай мелодыі. Яна ўсміхнулася ў адказ аднымі вачыма і куточкамі паўнаватых пунсовых вуснаў — як бы падпхулых ад неўтаймоўных маладых пацалункаў. Мелодыя разняволена гучала ўнутры, не давала яму сядзець спакойна. Хоць, відаць, ён і не наважваўся стрымліваць яе. Таму неўзабаве разам з галавой затаптаваў адзін плячук, пасля другі. І ўжо яны ўтрох — галава і плечукі спявалі-вытанцоўвалі для яе мелодыю-танец ягонай захопленай душы. Нагамі ж ён не адважваўся падткаваць, каб не парушыць суладдзя.

Яна хінула галавой, загарэлымі рукамі паправіла навіслыя над вачыма валасы. Але, відаць, забылася, і тоненькая матэрыя спаўзла з каленяў. Ён міжволі слізгануў вачыма ўніз, следам за сукенкай. Але не пажадліва і так, каб не пакрыўдзіць нечаканым позіркам тую, чые пальцы ног усё яшчэ дакраналіся да ягоных. Яна ж порстка адарвала рукі ад валасоў, спрабавала захінуць непаслухмяную сукенку. Ён паслужліва памкнуўся дапамагчы і няўзнак дакрануўся да яе вострых каленяў. На-

зіральнікі-адпачывальнікі, здавалася, чакальна жажнуліся: што зараз будзе! Але ён дакрануўся так асцярожненька-пяшчотна і няспешна-цнатліва, як нявопытны кастравы да вабнага сваім жарам вуголля, якое, аднак, балюча пячацца.

Агеньчыкі з таго канца берагавой дугі перабраліся ўжо на ваду і па яе ціхуткай гладкай паверхні марудна слізгалі ў наш бок. Паступова яны даўжэлі, выпцягваліся, усё больш адрываліся ад берага. Нібыта плылі-спяшаліся да дваіх бязмoўна захопленых суразмоўцаў. Ім таксама было цікава паслухаць бясслоўную песню каханя.

Раптам на тым баку ярка ўспыхнула полымя раскладзенага некім цяпельца. Неўзабаве і яно нясмела адарвалася ад берага і паплыло ў нашым кірунку.

Відаць, нехта падкінуў у касцёр добрых паленцаў, бо нечакана полымя падскочыла высока ўгору і зацьміла ўсе іншыя аганькі і агень-

чыкі. Яго водны водсвет-працяг таксама рэзка мігнуўся па марской гладзі і дасягнуў нашага берага. Мігатлівая сцэжачка кастра апынулася акурат паміж тварамі яе і яго, як бы намагалася асвятліць два цёмныя на крыху святлейшым нябесным фоне профілі.

Ён жа хітаннем галавы даспяваў сваю нячутную для нас песню і змоўк. Даволі доўга яны нерухома маўчалі — ажно сёй-той з міжвольных назіральнікаў стаў паціху падымацца па санаторнай лесвіцы. Затым ён кінуў ёй галавой. Яна згодна адкінула ў адказ. Ён саскочыў з парапета, падхапіў яе пад рукі. У гэты момант ледзь прыкметна, так, што ніхто і не заўважыў, на каропенькае імгненне ягоныя прагныя губы прыпалі да яе саланаватых ад марскога паветра вуснаў.

Яна, здавалася, нічога не заўважыла, хоць губы яе паспелі адчуць смак жаданага пацалунка і падтрымаць яго. Паважна і неяк асабліва грацыёзна яна апусцілася на зямлю, падала яму руку. Яны няспешна, вольна і спакойна, як і належыць закаханым, пайшлі паўз зусім сцямялы лес.

І толькі нястомныя цыкады ўсё яшчэ спявалі ўтары і вакол іх сваю бясконцую песню.

Арт-пацёркі

Споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння народнага артыста СССР, выдатнага дзеяча беларускага музычнага мастацтва, фалькларыста, хормайстра, стваральніка Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Беларусі, які сёння носіць яго імя, — Генадзя Цітовіча. Колькі цёплых успамінаў, нават легенд і аповедаў пра забавныя кур'ёзы, звязаныя з ім, жыве ў асяроддзі людзей, якім давалося працаваць поруч з Генадзем Іванавічам! “Дзядзьку Генадзя”, няўрымслівага шукальніка песенных скарбаў і эрудзіраванага вучонага, аматара лодачных вандровак па маляўнічым і спеўным Палессі, жартаўніка і мудраца з чыстай душою дзіцяці ведала і любіла Беларусь. Пэўна, самы важны і значны набытак, самая жывая спадчына, пакінутая Г.Цітовічам для гісторыі і для нашага сённяшняга мастацтва, — створаны і вышываны ім Нацыянальны акадэмічны народны хор Беларусі, які ўжо многія гады ўзначальвае выдатны паслядоўнік і вучань Г.Цітовіча — народны артыст краіны прафесар Міхась Дрынеўскі.

Прэм'ерай манаспектакля “Мой Маленькі прынц” паводле А.Сент-Экзюперы ў перакладзе Н.Мацяш, у рэжысуры Г.Дзюгілевай і выкананні А.Шапка распачаў свой 16-ты се-

зон Беларускай паэтычнага тэатра аднаго акцёра “Зьніч”. Адна з адметнасцяў гэтай пастаноўкі, пра якую “ЛІМ” у свой час падрабязна пісаў, — гучанне фрагментаў з балета Я.Глебава “Маленькі прынц”, а таксама музыкі Р.Глебава, сына кампазітара.

Прынята рашэнне стварыць у вёсцы Варацэвічы Іванаўскага раёна, што на Брэстчыне, музей імя Напалеона Орды. Як вядома, менавіта ў гэтай вёсцы нарадзіўся наш таленавіты зямляк. Тут быў калісьці маёнтак яго продкаў, дзе, дарэчы, атрымаў ён першапачатковую музычную адукацыю. Плануецца і сядзібу ў Варацэвічах аднавіць. Тым болей, што летам 1860 года Н.Орда з дакументальнай дакладнасцю намаляваў яе, скарыстаўшы аловак і гуаш, а ў літаграфіі ўвасобіў колішні шляхетны выгляд радзіннага дома, атуленага старадаўнім паркам.

Чакаецца, што і музей, і гістарычная сядзіба паўстануць у гэтай мясціне праз два гады. Бо ў 2007-м будзе шырока адзначана 200-годдзе з дня нараджэння Н.Орды, мастака і кампазітара.

С. ВЕТКА
Фота забяспечана аўтарам і Ясем Кавалевічам

Танец са старажытных часоў з'яўляецца самым дасканалым сродкам пластычнага развіцця — праз мастацкае выхаванне. Заняткі танцам вымагаюць вялікай увагі, настойлівасці, сабранасці і сканцэнтраванасці. А мэта і задача такіх заняткаў — выхаванне ў чалавеку эстэтычнага стаўлення да сябе, да свайго цела, спасціжэнне ўзораў чалавечай пластыкі, адлюстраванай у творах жывапісу, скульптуры, літаратуры, балетнага мастацтва.

Навошта нам танец?

РОЗДУМ
НАД ПРАБЛЕМАЙ

Пад эстэтычным выхаваннем мы разумеем уменне бачыць прыгожае ў жыцці, назапашванне глядацкіх уражанняў, якія ў выніку дазваляюць школьнікам самастойна “ўключыць у сабе” механізм самавыхавання. А механізм гэты, з аднаго боку, падпарадкаваны законам, закладзеным у прыродзе чалавека, з другога — здольнасцям бачыць, думаць, здольнасцям уда-сканальваць сябе (нават не ў становішчы прафесійнага танцора).

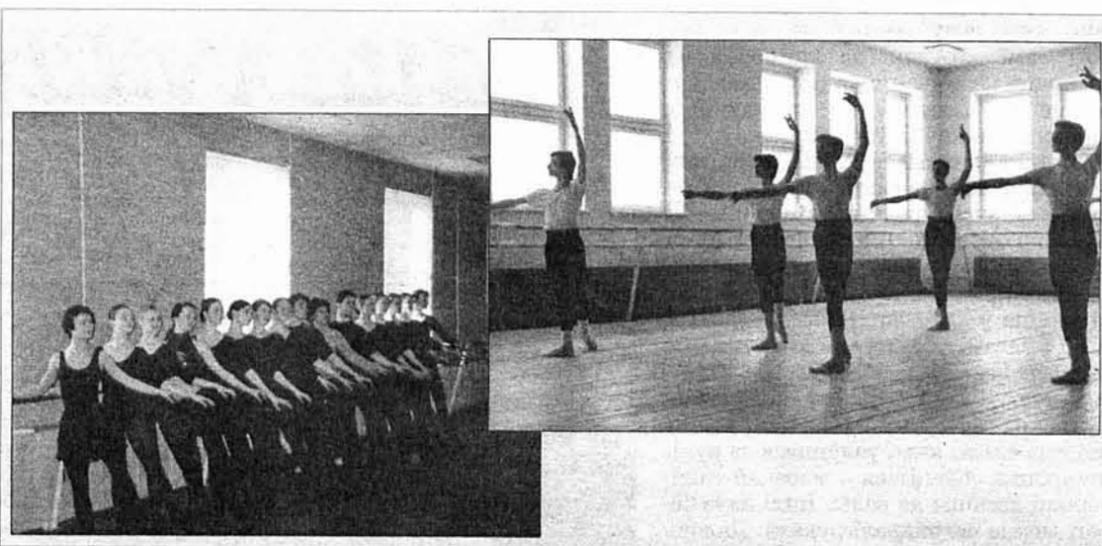
Пад эстэтычным стаўленнем да сябе мы разумеем усё тое, што адносіцца да знешняга выгляду чалавека. Напрыклад, мужнасць у хлапчукоў і жаночасць у дзяўчат, манеру паводзін чалавека, паставу, хату і г.д.

Як жа вызначыць агульны напрамак працы выкладчыка танца? Напэўна, вось такім чынам: выхаванне ў вучнях разумення і ўяўлення цэласнасці мастацкай карціны свету, месца чалавека ў гэтым свеце, дзе танец — адна з праяў неабмежаваных здольнасцей чалавека. У гэтым і ёсць сутнасць працы настаўніка і вучня, якая вымагае часу, разумення і цяпернасці.

Мой уласны досвед у працы паказаў, што найўняны праграмы навучання ў гэтай галіне нясуць у сабе самы агульны змест. І гэта — нягледзячы на вялікі эмпірычны матэрыял, назапашаны сёння! Гэтыя праграмы не забяспечаныя навукова абгрунтаванай і падрабязна распрацаванай метадыкай выкладання.

Традыцыйна мэтай харэаграфічных урокаў у агульнаадукацыйных школах застаецца развіццё танцавальнай культуры, выхаванне духоўных і творчых якасцей навучэнцаў у працэсе спасціжэння асноў прадмета, прадметных і міжпрадметных ведаў ды ўменняў. Канечне, усё гэта важна. Але, на маю думку, канчатковай мэтай заняткаў павінна быць выхаванне ў дзіцяці ўсвадомленага цэласнага ўяўлення пра мастацкую карціну свету, дзе, падкрэслію, танец — адна з неабмежаваных здольнасцей чалавека. Выпрацаваць у дзіцяці імкненне да ўнутранай дасканаласці і патрэбы ў творчасці — вось што найперш важна!

Цяпер, у XXI стагоддзі, танец пранік у сферы, паводле сутнасці далёкія ад мастацтва. Напрыклад, у спорт (фігурнае катанне на лёдзе, аэробіка, сінхроннае плаванне). Харэаграфія актыўна пранікае ў наш побыт праз масавую культуру ў самых разнастайных формах. А масавая культура, як вядома, зарыентаваная сваімі творами на ўсярэднены ўзровень развіцця

людзей. Тут на пярэдні план вылучаецца забавляльная функцыя, акцэнт робіцца на пачуццёвасць глядачоў.

Шырока распаўсюджанымі формамі масавай культуры зрабіліся музычныя хіты і разнастайныя шоу (відэішоў), якія спалучаюць у сабе элементы эстрадных мелодый, гульнявых прадстаўленняў, светлавых і колеравых эфектаў, што мае на мэце прыцягнуць да сябе ўвагу шырокіх мас глядачоў і слухачоў. І праз гэта масавая культура прапагандуе разнастайныя нормы і ўзоры паводзін, якія — хочам гэтага мы ці не — уплываюць на соцыум, часткай якога з'яўляюцца і дзеці.

Адным з тыповых недахопаў нашых суграмалдзін з'яўляецца адсутнасць элементарнай культуры паводзін у жыцці, якая выяўляецца праз агульную манеру паводзін на сцэне. Вось тут і дапаможа танец! Ён з'яўляецца дзейным сродкам для выпраўлення дэфектаў цела навучэнца.

Паназірайце, заўважце: пераважна большасць дзяцей ходзіць нязграбна, бокам, вызначаюцца неэстэтычнай манерай хадоў. Многія проста не ўмеюць... стаяць! Шаркаюць нагамі, горбяцца, маюць звычку зводзіць плечы ўперад, уцягваць шыю ў плечы і да т.п. Вось далёка не поўны пералік недахопаў.

Такім чынам, прадмет “Танец” у школьнай праграме, на маю думку, існуе для выхавання манеры паводзін (сядзець, стаяць, рухацца ў нормах эстэтыкі, катэгорыі прыгожага), а таксама для развіцця вынослівасці і набыцця свабоды руху. Праца над пластычнай выразнасцю чалавечага цела вымагае добра прадуманай сістэмы.

“Дык што прапануеце вы?” — можа запытаць чытач. Спашлюся, зноў жа, на ўласны досвед. Мною на такіх уроках прымяняец-

па класічныя экзерсісы, якія разлічаны на выпрацоўку вынослівасці. Развіццё вываротнасці ног, правільнай паставы корпуса, гнуткасці, пластычнасці, танцавальнага кроку, лёгкасці для набыцця свабоды руху. Экзерсісы уяўляе сабой паслядоўнае чаргаванне практыкаванняў. Гэта дакладна сфарміраваная паэтапная сістэма ўключэнняў мышц, звязак, суставаў у мэтанакіраваную работу... Словам, трэба разумець ролю і месца, колькасць “навучальнага матэрыялу”, выбіраць для практыкаванняў неабходныя пасільныя элементы, — усё гэта абумоўлена мяккай выканальніцкай магчымасцю вучняў.

Узровень гэтых магчымасцей не дазваляе ісці паводле паслядоўнасці і логікі той сістэмы, якая прад'яўляе школай класічнага танца: ад простага да складанага. Не натуральнае становішча рук і ног у класічных пазіцыях, натуральна, здзіўляе і нават блантэжыць дзіцяці, таму што гэтыя каноны зусім не адпавядаюць звыклым паводзінам у побыце. У той жа час менавіта экзерсісы развівае найважнейшыя базавыя якасці асноў пластычнай культуры чалавека: выпраўленне сутуласці, хаты, паставы, спрыяе развіццю танцавальнасці, пачуцця рытму, музычнасці, кардынацый руху. Закладаецца звычка да ўсведамлення недахопаў целаскладу, уменне разумна кіраваць сваімі рухамі, звычка да своеасаблівага пластычнага самакантролю. Адначасова развіваюцца спрытнасць, увага, кантроль, памяць, пластычнае ўяўленне, эстэтызуюцца жэст, постаць і агульная манера паводзін.

У школе з эстэтычным ухілам, такім чынам, спецыфіка навучання танцу абумоўліваецца, папершае, узроставымі асаблівасцямі вучняў, іх раннім знаёмствам з пластычнай культурай; па-

другое, — функцыямі харэаграфіі ў школе. Улічваючы псіхалагічныя асаблівасці дзяцей у 7-8 класах, мною на ўроку, апрача класічнага экзерсісу, выкарыстоўваюцца элементы сучасных харэаграфічных стыляў і напрамкаў у сістэме агульнага харэаграфічнага выхавання — з разліку адна гадзіна ў тыдзень.

Тут навучанне не павінна звесціся да вялікай ці малой

колькасці вывучаных танцаў, дзе рэпетыцыйная праца часцяком падмяняе сам працэс навучання. Танцавальныя кампазіцыі з часам могуць і забыцца (гэта залежыць ад памяці дзіцяці). Калі кажаць пра памяць “мышачную”, дык цела памятае рух тры дні. Але пры гэтым ужо нельга страціць здольнасць адчування т.зв. мышачнай радасці (задавальнення), паняцця вобраза танца і танца ў вобразе. Наогул, урокі танца (а кожны танец мае сваю мікрадраматургію) выходзяць у навучэнцаў пачуццёвыя формы, усведамленне выразнасці цела ў прасторы.

Колькі слоў скажу яшчэ вось пра што. Пад уплывам заняткаў харэаграфіі ў дзіцяці ідзе развіццё музычнасці. Музыка дыктуе характар руху ў спалучэнні са зместам музычнага матэрыялу.

Галоўнае не ў тым каб навучыць дзіця танцаваць. Больш важнае ў гэтым працэсе навучання — фарміраванне чалавека. Выпраўленне, пад уздзеяннем танца, недахопаў яго цела. Заахвочванне дзіцяці да самавыхавання і да самакантролю. Навучанне разумець прыгожае ў сумежных відах мастацтва (архітэктура, жывапіс, літаратура, музыка).

Пісала я гэты артыкул з мэтай яшчэ раз звярнуць увагу на некаторыя з тых праблем, з якімі сутыкаемся мы, працуючы з дзецьмі. Змяніць стан сённяшняй практыкі пластычнага, танцавальнага выхавання ў нашых школах можна, калі будзе сфарміравана грамадская зацікаўленасць у вырашэнні праблемы, пра якую тут была гаворка.

Праблема, падкрэслію, — актуальная, на сённяшні дзень яна зусім не вырашаная і — ляжыць на паверхні...

Тацяна МАЛАХВЕЙ,
харэограф
Фота забяспечана аўтарам і С. Б.

У Еўрапейскім Кантэксце

Мінула 20 гадоў, як завяршыў свой зямны шлях Марк Шагал. У ліпені 2007-га будзе адзначацца яшчэ адна памятная дата: 120 гадоў з дня яго нараджэння. Сёлета памяць нашага сусветна вядомага земляка ўшаноўваюць асабліва шырока: прайшлі традыцыйныя Міжнародныя Шагалаўскія чытанні ў Віцебску, ладжуцца адмысловыя выставачныя праекты.

«Марк Шагал і мастакі еўрапейскага авангарда» — назва экспазіцыі, разгорнутай у Гомельскай мастацкай галерэі Гаўрылы Вашчанкі. Сярод 34-х калярных і чорна-белых літаграфій, прадстаўленых на гэтай выстаўцы, пераважаюць графічныя работы М. Шагала, ёсць таксама творы Х. Міро, П. Пікаса, А. Маціса.

А вось віццябляне спрычыніліся да рэалізацыі сумеснага германа-франка-беларускага праекта «Марк Шагал. Колер чорна-белы». Выстаўка, у якой, прынамсі, прадстаўлена каля 80 афартаў нашага знакамітага земляка, будзе экспанавана ў розных гарадах і, няма сумневу, атрымае шырокі розгалас. Дарэчы, аkurat год таму ў Мінску і ў Віцебску ладзілася таксама ўнікальная выстаўка: «Марк Шагал і сцена». Экспазіцыя, складзеная са збораў унучак мастака і прывезеная на Беларусь паводле ініцыятывы адной з іх, уключала без малого чатыры дзесяткі работ. Гэта былі эскізы дэкарацый, роспісаў, касцюмаў для Яўрэйскага камернага тэатра і аналагічная падрыхтоўчая праца да сцэнаграфічнага афармлення балетных спектакляў «Жар-пташка» на музыку І. Стравінскага і «Дафніс ды Хлоя» на музыку М. Равеля.

Я. КАРЛІМА

Фота забяспечана аўтарам

На здымку: Ю. Пэн, партрэт М. Шагала.

ЦЯПЕР — НАЦЫЯНАЛЬНЫ

Статус Нацыянальнага нададзены заслужанаму калектыву, Дзяржаўнаму канцэртнаму аркестру Беларусі, які ўзначальвае прафесар Міхал Фінберг. Шаноўны і вядомы далёка за межамі краіны калектыў 3-га верасня распачаў свой дзевятнаццаты сезон. Першы канцэрт, адпаведна даўняй традыцыі, прайшоў у Мазыры. З гэтым горадам аркестр звязваюць амаль дваццацігадовыя шэфскія сувязі. Нядаўняе ж выступленне перад мазыранамі адбылося ў межах праекта, прысвечанага святкаванню сёлета юбілею іх своеадметнага і старажытнага горада.

А 18 верасня ў легендарным Тураве Нацыянальны канцэртны аркестр правядзе І Беларускае фестываль камернай і духоўнай харавой музыкі, прымеркаваны да вялікага свята: 1020-годдзя самога горада і 1000-гадоваму юбілею тураўскай епархіі.

Увесь гэты сезон пройдзе пад дэвізам, які гучыць проста і ёміста: «Лепшая беларуская музыка». І наша старадаўняя спадчына, і лепшая беларуская музыка новага часу будзе гучаць, як заўсёды, на фестывалю у Заслаўі, Нясвіжы, Мсціславе. Ды і паўсюль, дзе будуць выступаць музыканты гэтага вялікага шматтаблічнага творчага калектыву.

С.Б.

Фота В.Кавалёва

МОЛАДЗЬ ІДЗЕ

Мюр ФАРЫНОВІЧ — саліст гурта «Жаба ў калыіне». Нарадзіўся 29 чэрвеня 1981 г. у Давыд-Гарадку. Скончыў БДУ культуры і мастацтваў (факультэт культуралогіі). Цяпер вучыцца на 3 курсе тэатральнага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў (спецыяльнасць «рэжысура эстрады»).

ПАКУТЧЫЦЕ, КАЛІ ВАМ БОЛЬШ НЯМА ЧАГО РАБІЦЬ...

— Дзе, як і пры якіх абставінах нарадзіўся гурт «Жаба ў калыіне»?

— Гэта адбылося ў ноч з 23-га на 24-га ліпеня 2002 года ў вёсцы Курцічы Петрыкаўскага раёна, адкуль, дарэчы, родам выдатны графік Рыгор Сініца. Ідэя стварэння гурта выношвалася прыкладна 9 месяцаў. Хацелася зрабіць нешта вялікае, цікавае, у аснове чаго ляжалі б творы беларускіх літаратараў, альбо — каб было нейкае іранічнае пераасэнсаванне сённяшняга і мінулага жыцця. Цяжка сказаць, хто быў родапачынальнікам гурта. Калі ў мяне і ў майго сябра Максіма пытаюць, што ў вас за гурт, то мы адказваем проста: «жабскі дуэт». Хаця часам да нас далучаюцца і яшчэ некаторыя музыкі, як, напрыклад, скрыпач Кірыла з «Рацыянальнай дыеты».

— Які ў гурта рэпертуар і хто аўтары тэкстаў?

— Мы спяваем песні патрыятычныя, любоўныя, маральна-этычныя, дзіцячыя, толькі для хлопчыкаў, толькі для дзяўчынак, толькі для дарослых... Спяваем усё, што нам цікава. У аснове ляжаць творы як класічныя, так і ўласныя, а таксама творы невядомых аўтараў, якія зацікавілі нас сваёй арыгінальнасцю, жывасцю, альбо якімі-небудзь іншымі якасцямі. Нашы аўтары — Максім Багдановіч, Кандрат Крапіва, Пятро Глебкі, Уладзімір Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк, Валянцін Тарас... А праграмай песняў гурта з'яўляецца твор, які так і называецца «Жаба ў калыіне».

— Які ты бачыў будучыню гурта?

— Тут можна сказаць словамі аўстрыйскага філосафа Вільгельма фон Трауба: «Не спяшайся — і усё ў цябе будзе». Цяпер мы актыўна выступаем па бібліятэках, універсітэтах, школах, гімназіях, клубах. Назіпаваем матэрыял. Працуем над новымі праграмамі. Мая мара — зрабіць кампазіцыю паводле геніяльнага верша Янкі Купалы «Жыды» («Хрыстапрадаўцы і прыблуды»).

— Поспех — гэта выпадковасць, лёс ці нешта іншае?

— Не хочацца быць дыдактычным, але поспех бывае толькі тады, калі ты працуеш на ўсё 100 працэнтаў і намагаешся да ўсяго падыходзіць з пазіцыі прафесіяналізму. Мы стараемся працаваць шчыра і сумленна. Пасля кожнага выступлення ў нас бываюць крутыя «разборкі», якія мы ўлагоджваем кудысьці «Старажытнага» ў «Світанку», аналізуем паказаную праграму, вызначаем, што кепска, а што атрымалася і няблага.

— Гурт існуе ўжо тры гады. Якая самая незвычайная гісторыя адбылася з вамі за гэты час?

— Два гады таму арганіст касцёла Святога Рохы Юрый Габрусь запрасіў нас у вандручку па Беларусі з мэтай азнаёміцца з арганамі. На экскурсію паехалі і былія выкладчыцы дакладных навук, якія, акрамя аргану, моцна цікавіліся замкамі абарончага кітпалту. І вось мы ў Наваградку. Хмары неміласэрна хаваюць сонейка, дождж хвончча нас... А выкладчыцы пабеглі глядзець замак, Габрусь пабег сачыць за выкладчыцамі, а мы з Максімам пабеглі ў супрацьлеглы бок, бо падчас паездкі вельмі захацелася піва. Нам было цікава, ці варачь яшчэ ў Наваградку славуае «Наваградскае», пра якое яшчэ Якуб Колас пісаў: «Як слаўна піць мне гэта піва!» Па дарозе ў

пубар мы патрапілі ў касцёл, дзе Максім купіў газету «Каталіцкае жыццё». У пубары «Наваградскага» не было. Абмінораныя, мы заказалі кавы і пячэння. Макс унурыўся ў газету. Але праз якую хвіліну твар ягоны прасвятлеў і аздобіўся анельскай усмешкай. Ён зачытаў мне вершы з апошняй старонкі. Макс барытоніў яго на ўвесь бар, прычым з такой цеплынёй, што тэкстам пранікся не толькі я, а і ўсе мясцовыя. Адзін з іх, па ўсім бачна, былы грузчык, змагнуўшы скупую слязіну, выдыхнуў: «Эх!.. каб гэта хто на такі мілагучны тэкст даў музыку паклаў!» «Мы пакладзём!» — хорам азваліся мы. «Пакладзце?» — не паверыў былы грузчык. «Пакладзём!» Успешаны мужчына павёў нас з пубара да сябе дахаты. Даў нам скрынку рарытэтнага «Наваградскага». «Ганарар за будучую песню», — патлумачыў ён. А нас ужо даўно чакаў аўтобус, каб не настойліваць Габрусь, то легкадумныя адстаўныя выкладчыцы даўно б з'ехалі без «Жабы»... Праз тры дні пасля знішчэння піва напісаўся твор «Святы Войцех», які цяпер адзін з асноўных у нашым рэпертуары.

— Думаю, што вы не толькі жартаўнікі, але і сур'ёзныя маладыя людзі. Які ў вас захапленні?

— Мы з Максімам захапляемся кіно, у прыватнасці, творчасцю Менахема Голана. З пісьменнікаў, акрамя тых твораў, чые тэксты мы спяваем, любім Аксану Спрычан, Кузьму Чорнага, Віктара Жыбуля, Джэці. З музычных захапленняў — Антоніё Сальеры, Фрыдэрык Шапэн, «Песняры», «Краленое сонцце». Максім піша музыку і аранжыроўкі нашых песень. Наогул, ён чалавек з прафесійнай музычнай адукацыяй і па-за «Жабы» таксама займаецца творчасцю — але ўжо на больш акадэмічнай глебе. Нейкі час мы займаліся журналістыкай.

— Ты сам не пішаў вершы?

— Як сакава словамі Рабіндраната Тагора: «Калі ёсць магчымасць не пісаць, не пішы». На жаль, не многія трымаюцца гэтай ісціны... Мы з Максімам часам пішам тэксты для «Жабы», але ж верш і тэкст — гэта розныя рэчы.

— Не магу не закрануць і тэму кахання, бо яно не толькі можа акрыляць, але і пазбаўляць гэтых крыляў. Што табе дае каханне і як адбіваецца на працы?

— Мы стараемся быць людзьмі адказнымі. І калі раптам нас наведвае пачуццё кахання, ці якое іншае пачуццё, якое можа замінаць працы, мы высвятляем усё адразу і ў вольны час. А ўвогуле, каханне дапамагае. Асабліва, калі нераздузлена. Тады можа нарадзіцца які-небудзь твор, бо калі ў каханні усё добра — дык пра што пісаць? Каханне для творчасці асабліва натхненна не дае, а вось для жыцця — гэта цудоўна.

— Ёсць такія людзі, якія не ведаюць, як рэалізавацца. Пакутуюць ад гэтага. Ты, як чалавек разнапланавы, што б параіў такім людзям?

— Пакутуйце, калі вам няма чаго рабіць! А як надакучыць, то пачытайце аповяданне Кузьмы Чорнага «Парфір Кіяцкі», схадзіце на канцэрт «Жабы» — і вы на ўсё сто працэнтаў здбудзеце сэнс і гармонію жыцця. А зладзіўшы іх, абавязкова здолееце рэалізавацца!

Зміцер АРЦЮХ

Фота забяспечана аўтарам

Ад асаблівасцяў да якасці

Культура мовы. Культура майлення. Ці патрэбныя яны нам? Або, шчыра рады нават трасяныцы з вуснай беларуса, мы ўжо можам не дбаць пра дакладнасць, дарэчнасць, празрыстасць і прыгажосць слова, пра сугучнасць з жывой гаворкай спаконвечных беларусаў? Культура майлення — гэта не толькі прыгожае, дарэчнае слова, але і адпаведнасць патрабаванням нарматыўных слоўнікаў і правілам граматыкі. Нарматыўныя слоўнікі адстаюць ад моўнай практыкі. Гэта — вядомая рэч. А граматычныя нормы? Ці можна спадзявацца на іх удакладненне?

Не раз усчыналася гаворка пра выставы і імпрэзы, наступствы і ўнёскі, фатэль і імбрычак, пра напрыканцы і насамрэч, але словы жывуць, і мова жыве, набывае свае адметныя асаблівасці, не пустазеліцца. Гэтым разам звернем увагу на, здавалася б, другую з'яву — канчаткі назоўнікаў у родным склоне множнага ліку, якія, паводле сведчанняў беларускіх граматык (1957 і 1962 гады выдання), знаходзяцца пад уплывам гаворак. Здаецца, уплыў гэты ўзмацняецца і часам становіцца або ў тэўных выпадках стане нормаю літаратурнай мовы.

Сярод мань, сярод насмешкаў, Знак нейкі тулячы к грудзям, Ішоў прарок пясчанай сцэжкай (Я.Купала); Не варта, можа быць, аб гэтым ні ўспамінаць, ні гаварыць: Ці мала песень непратэтых, Ці мала іх, агнёў, гарыць? (Я.Колас); Ягоны спалоханы голас як бы падштурхнуў салдатаў (Э.Самуйленак); Ні фабрыкаў, ні фальваркаў у іх няма (П.Глебка); Статак ішоў на вадапой да ёмістасцяў на пашы (газета "Звязда"); Больш чым палова вясковых крамаў — без выхадных ("Звязда", загаловак артыкула); Чалавек робіцца ахвярай уласных слабасцяў (газета "ЛіМ"); У экспазіцыі прадстаўлена трыццаць акварэляў ("ЛіМ"); Ажынаў набрала. Набрала вядро малінаў, хоць малін падаўшы, Яблыкаў ёсць на яблыны (Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча).

Прыклады словаформаў з канчаткамі -аў (-яў), -ёў можна множыць і множыць, і ўсе яны нашы, беларускія, самабытныя. Але для некаторых груп назоўнікаў яны лічацца неадпаведнымі нормам сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Граматычныя формы асаблівасцяў, вартасцяў, каштоўнасцяў і пад названы адхіленнямі ад агульнапрынятых норм (А.Жураўскі. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. Мн. 1993, с. 33). А гэтыя нормы былі ўведзены і замацаваны Беларускай граматыкай (т. 1, 1985, с. 93-94) пры дапушчэнні варыянтных формаў з канчаткамі -яў для некаторых слоў: арцелей і арцеляў, бандэралей і бандэралюў, плыней і плынюў і пад. Назоўнікі ж на -сць канчатка -яў, паводле гэтай граматыкі, не павінны мець, што надалей пацвярджалі дапаможнікі для абітурыентаў выдавецтва "Універсітэцкае" і "Слоўнік беларускай мовы. Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтуючая. Словазмяненне" (Мн. 1987 г.). Але ў падручніку для абітурыентаў выдавецтва "Вышэйшая школа" формы тыпу асаблівасцяў лічацца нарматыўным варыянтам да асаблівасцей. Відавочна, аўтары ўлічылі пашырае ўжыванне ў творах мастацкай літаратуры формаў на -яў, падаўшы іх нормай нароўні з -ей. У беларускіх перыядычных выданнях таксама паўлічваюцца частотнасць канчатка -яў: асаблівасцяў, вытворчасцяў, запазычанасцяў, магутнасцяў, маёмасцяў, складанасцяў,

снасцяў, спецыяльнасцяў, судзімасцяў, супярэчнасцяў, цяжкасцяў, якасцяў. Большасць падобных назоўнікаў мае адцягненае значэнне і ўжываецца ў кніжнай мове. Замацаванню ў моўнай практыцы канчатка -яў адназначна паспрыяў "Учебник белорусского языка. Для самообразования" (аўтары А.А.Крывіцкі і А.І.Падлужны. Мн. 1994 г.), дзе гаворыцца пра тое, што канчатка -ей моцна адцягняецца не пад націскам канчатка -яў (с. 103). Формы на -яў сталі нормай у мове радыёжурналістаў і дыктараў беларускага радыё.

Трэба вітаць пашырэнне канчаткаў -аў (-яў) у мове мастацкай літаратуры і СМІ і пажадаць укладальнікам перавыдання акадэмічнага нарматыўнага слоўніка ўлічыць моўную практыку.

Адначасова канчаткаў -яў пашыраецца ва ўжыванні і ў тых словах, дзе ён прызнаны нормай паралельна з -ей: Упраўленне міжнародных сувязяў ніжняй палаты беларускага парламента; Цэнтр інфармацыі і грамадскіх сувязяў КДБ.

Мелі рацыю аўтары "Нарысаў па гісторыі беларускай мовы" (Мн. 1957), калі слухна заўважылі, што, пачынаючы з часоў утварэння мовы беларускай народнасці, канчаткаў -овь асноў на -у распаўсюдзіўся і на другія тыпы скланення: нажоў, сценаў, земляў, цялятаў, мораў (с. 116, 118). Дадалім, што пашыраецца канчаткаў -аў (-яў) ва ўсіх тыпах скланення і да гэтага часу. З канчаткаў -аў (-яў) сталі часцей і часцей ужывацца назоўнікі ўсіх родаў і множналікавыя назоўнікі з асновай на адзін зычны: жалязякаў, калонаў, літараў, мераў, сілаў, справаў, шпалаў, партызанаў, салдатаў; балотаў, дрэваў; адносінаў, зносінаў, паводзінаў, гастроляў. Не будзем галаслоўнымі:

Хлапечая рука з зашрубкаю паглыбляе элементы друкаваных, даволі роўных, шырокіх, выразных літараў (А.Глобус); Тое, што было ўначы, так як бы і не было, яно не датычылася дзённых справаў (П.Васючэнка); Даляглядзі праела іржа і цяпер пад-

ступіла да хатаў (Т.Сапач); Якіх забаронаў прытрымліваліся нашы пролкі (падзагаловак у "Звяздзе").

Словаформы на -яў (-аў) арганічна ўлучаюцца ў мову навуковых рэфератаў па гісторыі, эканоміцы, мастацтвазнаўстве, матэматыцы, генетыцы, фізіцы і іншых галінах навукі, напісаных аспірантамі і спецыялістамі вучоных ступеняў НАН Беларусі: воларасцяў, галінаў, дамоўленасцяў, калядаў, крыніцаў, мэтаў, няроўнасцяў, паслугаў, пераменаў, праблемаў, рознасцяў, уласцівасцяў, устаноўаў, цвёрдых целаў і інш.

У тонкаснях нармалізацыі канчаткаў назоўнікаў цяжка разабрацца: чаму трэба пісаць мрояў, а ідэяў — памылковая форма, чаму цымбалаў, але зносін?

Таму і сустракаюцца прыклады з формамі, дасюль не прызнанымі граматыкамі і падручнікамі: галоўчынашчыяў (У.Арлоў), мелодыяў (М.Клімковіч), ідэяў (А.Мінкін, А.Сакалоўская) і г.д.

З жалем адзначаем адсутнасць канчаткаў -аў (-яў) пасля збегу зычных, г.зн.там, дзе ім лепш для гучання быць: норм, рэформ, кафедр, прозвішч. У мове нашых СМІ такіх формаў амаль няма. Тут паслядоўна пішучы фермаў, фірмаў, фарбаў, службаў, вучылішчаў.

Такім чынам, тэндэнцыя пашырэння канчаткаў -аў (-яў) замест -ей (-эй) і нулявога канчатка, пачаўшыся неўдзё ў XIV стагоддзі, працягваецца і ўзмацняецца ў XXI. Як ужо адзначалася раней, гэта тэндэнцыя стымулюецца "фанетычна, лексікалагічна, лінгвапсіхалагічна" (М.Затаўканок). Як дадатковы да асноўнага — мясцовых народных гаворак — лінгвапсіхалагічны стымул зараз ужо дзейнічае на карысць дыферэнцыяцыі беларускіх формаў ад рускіх.

Спадзяёмся, што пашырэнне канчаткаў -аў (-яў) будзе ўлічана пры каліфікацыі складовага словазмянення назоўнікаў у нарматыўных слоўніках і граматыках, паколькі "Моўныя нормы і правілы не выдумляюцца мовазнаўцамі, а ўтвараюцца самай моўнай практыкай, часта задаюцца да таго, як набываюць сваё пісьмовае афармленне" (К.Крапіва).

Будзем любіць сваё не толькі ў крамах, але і ў мове!

Галіна ВЕШТАРТ,
кандыдат філалагічных навук

Што для беларусаў родная мова?

Гістарычна здарылася так, што ў сілу вядомых прычын беларусы былі па сутнасці адлучаны ад роднай мовы і на працягу некалькіх стагоддзяў з-за адпаведнай моўнай палітыкі былых дзеючых улад пад прымусам засвойвалі польскую, а затым рускую мовы. Так на працягу XIX-XX стагоддзяў беларусы амаль страцілі родную мову, адбылося "растварэнне" беларусаў у рускамоўным асяроддзі.

У выніку гэтага і ў наш час многія беларусы добра не ведаюць роднай мовы, розумам і душой не адчуваюць яе мілагучнасці, самабытнасці і прыгажосці, не задумваюцца аб тым, што наша мова нам далена Богам, не адчуваюць перад Усывышнім адказнасці за адыход ад яе. Прызвычаліся да беларуска-рускай "трасяныкі" і нібы знаходзяцца ў беларускамоўнай летаргічнай спячцы. Больш таго, у некаторай часткі беларусаў выпрацаваўся нацыянальны нігілізм — нежаданне і нават адмаўленне неабходнасці ведаць беларускую мову, нежаданне размаўляць на ёй. І таму многія з нас, забыўшы родную мову, забываюць і родную маці, што дала жыццё, і родную маці — Айчыну...

Што ж мы за людзі, шануюныя беларусы? Дзе нашы нацыянальны гонар і годнасць? Дзе наша нацыянальная самасвядомасць? Колькі часу мы будзем працягваць чэрствасць і абьякавасць да роднага слова, такой мілагучнай, роднай прыгажуні-мовы?

Давайце разам паразважаем: няўжо наша мова такая кепская, няўжо яна горшая, чым руская ці якая-небудзь іншая мова свету? Не, яна нічым і ніколі не горшая за іншыя мовы і, па словах Ф.Багушэвіча, "такая ж людская і панская, як і французская, альбо нямецкая, альбо іншая якая".

Паколькі ў Беларусі дзейнічаюць дзве дзяржаўныя мовы — беларуская і руская, то мае сэнс паразважаць аб некаторых адметнасцях і адрозненнях беларускай мовы ад рускай.

Найперш трэба адзначыць арыгіналь-

насць, самабытнасць, трапнасць і змястоўнасць беларускіх слоў (па слову разумення яго змест):

агародніна (па-руску — овощи), вяселле (свадьба), Вялікдзень (Пасха), вячэра (ужын), завушніцы (сергі), запалкі (спічкі), пярэдадзень (канун), пальчаткі (перчаткі), паплетнік (соратнік), пустазелле (сорняк), ручнік (полотенце), садавіна (фрукты), сакавік (март), снежань (декабрь) і г.д. Ці воль, напрыклад, да пабачэння (до свидания). "Свидание" — гэта загадка дамоўленага сустрэча двух (і больш) асоб, часцей улюбёных мужчыны і жанчыны. "Пабачэнне" — ёсць звычайная (не дамоўлена) сустрэча людзей, і таму словазлучэнне "да пабачэння" сапраўды адпавядае паняццю "да сустрэчы".

Шлюб (брак) — сямейны саюз мужчыны і жанчыны. Аднак па-руску "брак" гэта і сямейны саюз мужчыны і жанчыны, і адначасова гэта нядабраякасная работа, вырабы, што як бы кідае ценю на першае значэнне слова.

Акрамя таго, беларускія словы больш простыя ў напісанні (яны часта адпавядаюць вымаўленню):

вада (вода), карова (корова), малако (молоко), масла (масло) і г.д.

Мілагучнасць, сакавітасць, прыгажосць беларускай мовы відавочная. На міжнародным канферэнцыі 1910г. у Парыжы па мілагучнасці беларуская мова была пастаўлена на 2-е месца пасля італьянскай. Безумоўна, маецца мноства беларускіх і рускіх слоў іншаземнага паходжання, якія ўспрымаюцца як беларусамі, так і рускімі быццам родныя: авіяцыя (лац.), аграном (грэч.), адвакат (лац.), аптэка (грэч.), бібліятэка (грэч.), інжынер (фр.), музыка (грэч.), музей (лац.) і г.д. Гэта ёсць нармальны працэс узаемна-га ўзбагачэння і пашырэння моў розных краін за кошт засявавання імі іншаземных слоў.

Многія беларускія словы сапраўды запа-

Шмат ужо пісалася ў айчынных сродках масавай інфармацыі пра стан беларускай мовы. Але тым не менш пасля доўгіх ваганняў хачу на старонках паважанай газеты выказаць свой погляд на моўнае пытанне ў Беларусі.

зычаны за мяжой: праца, снедаць, справа, спадніца — паходзяць з чэшскай мовы; адрас, журы, ідэал — з французскай; дах, дрот, гандаль, ліхтар, папера, фарба — маюць нямецкае паходжанне. Ёсць нямала рускамоўных запазычанняў.

Адначасова маецца безліч слоў чыста беларускага паходжання: абрус, агрэст, адлегласць, адказ, адліга, аплік, аркуш, адуканья, аксаміт, аматар, ануча, апантаны, бусел, бэз, вавёрка, валашкі, вежа, вочы, вырай, вясёлка, гадзіннік, журавіны, качка, кій, кішэня, лустэрка, парэчка, патыліца і г.д.

Святым роўнаапостальным Кірылам каштоўнасць роднай мовы ставілася вышэй золата ды срэбра, а вядомы К.Ушыньскі (дарэчы, наш зямляк) сцвярджаў, што "Мова... з'ядноўвае аджыўшыя, сучасныя і будучыя пака-

ленні. Калі знікае народная мова — знікае народ".

Шануюныя беларусы! Нам трэба хутчэй прачынацца ад моўнай "спячкі", стрэці з сябе абьякавасць, звярнуцца да нацыянальных вытокаў. Без павагі да сваіх нацыянальных здабыткаў, галоўным з якіх з'яўляецца мова, мы ніколі не будзем мець пашаны ў свеце.

Жаданне ведаць родную мову, карыстацца ёю павінна стаць унутранай патрэбай кожнага беларуса. Тады беларускамоўнасць будзе прыкметай элітарнасці!

Барыс БАРОЎСКІ,
супрацоўнік Мінскага
абласнога краязнаўчага музея,
кандыдат хімічных навук, дацэнт

Фотакаляж В.КАЛІННА, А.СМАЛЯКА

Лічылкі

Анатоль Зэкаў

— 1 —

Сядзелі на ганку
Гра, Даша, Янка,
Люда, Міша, Коля,
Надзя, Зіна, Оля,
Вася, Пеця, Саша,
Дзіма, Юра, Маша,
Галя, Вера, Клім —
А ты будзеш кім?

Малюнак Рымы КУЛІКОВАЙ

— 2 —

Гром-гарэза,
Памаўчы!
Пачынаю я лічыць
Вераб'ёў,
Сарок,
Варон...
Хто не верыць —
Выйдзі вон.

— 3 —

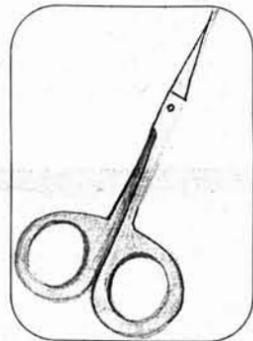
Золкім ранкам на расе
Выйшла сонца да вады.
Пахаваліся мы ўсе,
А шукаць нас будзеш
Ты.

У. МАЦВЕЕНКА

У кожнай хаце
Ці кватэры
Жывуць
Блізнят-кавалеры,
Што могуць
Біцца на дуэлі
Хаця б з-за
Аркуша паперы.

Вам, сябры,
Задам загадку:
— У дупле
Хто мае хатку,
На галойцы
Мае чуб
І гаворыць:
— Уп, уп, уп?

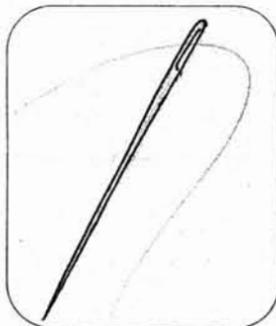

Загадкі

Кіска
Цераз фортку
Скочыла
Наўпрост,
Гэту кіску
Лорка
Цопнула
За хвост.

Як на чужой
Спіне
Сяджу,
Дык на сваёй
Кагось
Важу.

Малюнак
РЫМЫ КУЛІКОВАЙ

Варона-бамжыха

Казка

Надзечка адчувала сябе па-сапраўд-
наму дарослай: па-першае, ёй ужо споў-
нілася пяць годзікаў, па-другое, разам
з бацькамі яна паехала ў санаторый.
Спачатку ёй падабалася адпачываць
тут, але хутка дзяўчынка засумавала,
бо ніхто не хацеў гуляць з малечай.

Ды вось аднойчы, калі Надзечка
сядзела ў садзе побач са старэйшымі,
якія, як заўсёды, гутарылі аб сваіх
нецікавых дарослых справах, яна па-
чула шлох каля кантэйнера са смец-
цем. Тады дзяўчынка, якой ужо даўно
не сядзела на месцы, вылучыла
хвілінку, калі бацькі не звярталі на яе
ўвагі, і пабегла на шум у кустах.

І як жа яна была здзіўлена, уба-
чыўшы вялікую чорную варону, тая
корпалася ў смецці і нешта шукала

сярод раскіданых паперак і пустых
бутэлек.

“Бамжыха, варона-бамжыха!” —
так пра сябе празвала дзіўную птушку
Надзечка і адразу весела рассмяялася.
Яна падбегла да вароны і, пляскаючы
ў далоні, пачала адганяць яе ад смец-
ця. Так заўсёды рабілі старэйшыя
хлопцы з Надзечкінага дома. Яны ча-
мусьці не любілі варон. І таму дзяў-
чынка таксама не любіла іх, хоць і не
ведала за што.

Варона спалохана паглядзела на
Надзечку і паляцела.

Цяпер ужо Надзечцы не было сум-
на. Яна кожны дзень прыходзіла да
сметніцы, чакала ў кустах варону-
бамжыху, а калі тая прылятала, то
дзяўчынка пачынала пляскаць у да-

лоні. Надзечка не звяртала ўвагі на
пакрыўджаны позірк вароны, бо пры-
выкла ўжо здэкавацца з беднай
птушкі і нават ганарылася тым, што
палохае чорную, як ёй падавалася,
агіднае стварэнне.

Час адпачынку праляцеў хутка. І
Надзечка з сям'ёй павінна была вяр-
тацца дадому. Апошні раз дзяўчынка
схавалася ў кустах і чакала варону-
бамжыху. Але як жа яна здзіўлася,
калі ўбачыла сваю ахвяру з нечым
бліскучым у чорнай дзюбе. Дзяўчынка,
як заўсёды, запляскала ў далоні,
аднак варона не спалохалася, яна
толькі паглядзела з дакорам, падыш-
ла бліжэй да Надзечкі, паклала каля
яе ног маленькі пярсцёнак і паляцела.

Гэта быў самы нечаканы і прыгожы
падарунак у Надзеччыным жыцці.
Але дзяўчыны чамусьці было сорам-
на ўзяць пярсцёнак ад старой адзіно-
кай вароны, якая зараз ужо не пада-
валася такой агіднай.

Вольга ЛЕПЧАНКА

Кацярына
ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ

БЕЛАРУСКАЯ ВЯСЁЛКА

Што іскрыцца у нябёсах?
Каляровых сем палосак?
Мусяць гэта сонца ззяе,
Свой прамень гуляць пускае!
Я заўжды пасля дажджу
Гуляць на вуліцу хаджу.
А ці знаеце, сябры,
Што прыгожа ў небе ззяе
І усіх нас забайляе?
Можа, гэта дождж прайшоў,
Павуцінку ў небе сплэў?
Ну а сонейка лунае,
Павуцінку калыхае,
Кроплі свецяцца, іскрацца
І, здаецца, загарацца.
Тут аранжавы, чырвоны,
Жоўты, нават ёсць зялёны.
І блакітны ёсць, і сіні,
Фіялетава за ўсімі.
Ён апошні, самы цёмны
І здаецца, што ён сонны.
Вось чырвоны, нібы ранак,
І аранжавы — світанак.
Жоўты — быццам залаты,
А зялёны — дрэў лісты.
Наш блакітны — само мора!
Нібыта азёры — сіні,
А за імі за усімі —
Фіялетава масток,
Як у жыце васілёк.

Малюнак М. ЛАЙКОВАЙ

Васіль РАГАЎЦОЎ

ЛЯЛЬКА

— Што ж ты шыеш, мая
ўнучка?
— Ляльку. Вось ужо і ручкі.
Потым будуць і галойка,
І касічкі, вочкі, броўкі...
А тады зраблю ёй ножкі —
Топачуць няхай дарожкай!
Сшыю жоўты сарафанчык,
Каб была як адуванчык.
Назаву я лялю Юлькай —
І мем тваім, бабулька.
Больш няма, як ты, прыгожай,
Такой мілай і харошай.

МАЛІНАЎКА

Стулілася ля вёсачкі Малінаўка
Сіротка-яблына малінаўка.
Пад восень, нібы маці хросная,
Частуе дзетак і... дарослых.
А яблычкі — ружаватыя,
Салодка-кіславатыя.

НАША СЯМЕЙКА

Стала Ніна ля стала
І малюнак пачала
Маляваць алоўкам.
Гэтак спрытна, гэтак лоўка!
— Вось і лапкі, і галойка,
І пушысты хвосцік.
Гэта мой любімы коцік.
А яшчэ я намалюю
Хатачку яму малую.
І канечне, тату, маму,
І сястрычак Кацю, Машу,
Брацікаў Грынька, Андрэйку —
Будзе ўся наша сямейка!

Васіль Макарэвіч

РАЗМОВА

Травінку просіць зух-дубок:
— Пакажычы мне правы бок!
Травінка кажа: — Галубок,
Ты, пэўна, зроду абібок!

ПРЫЧЫНА

Шпаку гаворыць верабей:
— Ты, браце, бачыў і Бамбей.
Дык пажыві у быльнягу!
— Пакінуць хатку не магу!

СМЯШЫНКІ

— Схадзі, сыноч, павесь ручнік на
сонца, няхай высахне, — сказала
маці Юзіку.

Хлопчык пайшоў, але хутка вяр-
нуўся.

— Чаму ты не павесіў ручнік? —
спытала маці.

— А я не змог дастаць да сонца, —
адказаў Юзік.

— Валодзя, як ты думаеш, каго я
тут намалюваў? — спытаў Пятрусь
у сябра.

— Думаю, малпу.

— А я маляваў сябе, — сказаў
Пятрусь і пачырванеў.

Настаўнік:

— Алёша, навошта ты заткнуў ад-
но вуха ватай?

Алёша:

— Гэта калі ў адно вуха ўляціць,
каб з другога не вылецела.

Малюнак МІХАСЯ ПОМАЗА

АЖУРНЫЯ КАРУНКІ ВЫЦІНАНКАІ

Сапраўднае мастацтва не сыходзіць у нябыт і не знікае назаўжды. Нават незаслужана забытае, нібыта недзе затоена-схаванае, яно вяртаецца назад і адваёўвае сваю прастору ў новым часе. Так сталася з выцінанкай, вернутаі зараз да жывыя тэхнік выражання з паперы. На Беларусі даволі шмат майстроў, якія працуюць у гэтым цікавым відзе народнага мастацтва. Дастаткова, каб правесці Рэспубліканскае свята-конкурс выцінанкі, якое прайшло першы раз напрыканцы мінулага стагоддзя, а сёлета паўтарылася непадалёк ад Мінска.

Упершыню пабачыць выцінанку ў побыце, назіраць за яе нараджэннем у руках сапраўды народнай майстрыхі, сялянскай кабеты, мне давялося гадоў дваццаць таму.

Спякотным летам падчас камандзіроўкі на Віцебшчыну мы затрымаліся з-за паломкі аўтобуса ў забытай Богам вёсачцы. Забрала мяне нанач гаваркая баба Хвядора. У паўзмроку прахалоды невялікага пакоя, здарожаная і стомленая ад спякоты і грукату старой машыны, я заснула імгненна.

...Ружовы ўсход рассыпаўся па сталю, падлозе веерам іскрынак, праменьчыкаў, што пранізвалі звычайную папяровую фіранку, на якой праглядваліся безліч зорчак, кветак, пясчэткаў. Мудрагеліста быў выражаны і край фіранкі, якая так хораша і густоўна аздобіла акно.

Бабуля Хвядора, пачуўшы, што я не сплю, увайшла са збаночкам сырадою, і на маё здзіўленае захвапленне: што за цуд такі і хто яго зрабіў, адказала, што гэта — выцінанка. А робіцца яна так: складзеную веерам газету бабуля адмысловым хуткім рухам загарнула ў адзін, другі бок, а потым сваімі старымі шапачкамі нажніцамі пачала рэзаць, вышчык-ваць, выстрыгаць тыя зорчкі ды кветачкі. Яшчэ разок склала, нарэзала, а як разгарнула — атрымаўся трохкутнік той фіранкі, што вісела на акне.

Меліся ў хаце яшчэ гэтакім жа чынам зроблена сурвэткі на лавай этажэрцы і невялікім століку.

Тым часам я ўгадавала, як некалі з тонкай паперы, выразалі перад Калядамі сняжынкі, якімі ўпрыгожвалі вокны.

...У галодны пасляваенны час, калі на фіранкі і занавескі, якія зараз шторамі завуць, не было ні грошай, ні саміх тканін у крамах, і ўспомнілі пра выцінанкі. Жанчыны адна перад другою стараліся аздобіць да чарговага свята новымі, яшчэ прыгажэйшымі выцінанкамі вокны сваіх хат. А ранейшыя выкідвалі, таму іншы раз адмыс-

ловыя ўзоры страчваліся назаўсёды.

А потым разжыліся. З'явіліся крамныя тканіны: шолі, дэдроны. Дзе ўжо было сараміцца з тою выцінанкаю! Хіба толькі ў акно, што не «на лодзі», не на вуліцу, а ў агарод. Па звычцы баба Хвядора раз-пораз выразае свае ўзоры з папяровых фіранкі.

Калі ж і адкуль узяліся ўзоры з паперы?

З тых часоў, калі ў Кітаі вынайшлі паперу, праз Персію і Турцыю ў XV стагоддзі выцінанка трапіла ў Еўропу і распаўсюдзілася на Беларусі ў канцы XVI стагоддзя. Адзін з яе падвідаў — сілуэт — быў некалі вельмі папулярны. З чорнай паперы выразаліся сілуэтыныя партрэты, а іншы раз складаныя сюжэтыныя кампазіцыі з фігуркамі людзей і архітэктурнымі збудаваннямі. Іх выконвалі вядомыя мастакі. Гэтыя творы выкарыстоўваліся як падарункі і захоўваліся ў альбомах.

З канца XIX стагоддзя, калі папера стала даступным матэрыялам і ў народным побыце, выцінанка зрабілася папулярным відам народнага рамства. У сялян карункі з белай ці чорнай, а то і каляровай паперы ўпрыгожвалі не толькі вокны, але і палічкі для абразоў ды посуду, бэлькі, вушакі і сцены, яны выдатна гарманіравалі з размаляванымі куфэркамі, тканымі поцілкамі, ручнікамі і плеченымі саламянымі «павукамі».

Зараз тэхналогія вырабу выцінанак не толькі не страчана, але вернута з нябыту і адраджана, узнята на новы, высокамастацкі ўзровень. Майстры народнай творчасці і нават прафесійныя мастакі выяўляюць у ёй свае творчыя памкненні, выкарыстоўваюць яе элементы для стварэння сувеніраў, аздаблення кніг.

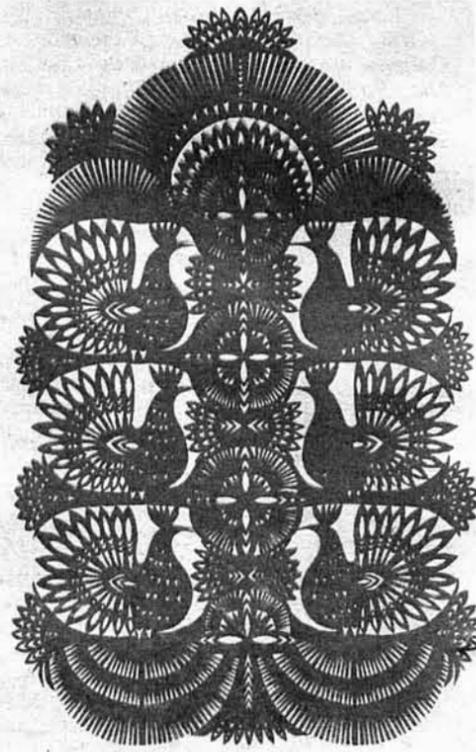
Рэспубліканскія свята-конкурсы прафесійнага майстэрства майстроў выцінанкі ўпершыню праводзіліся ў беларускай сталіцы напрыканцы мінулага стагоддзя. Сёлета Беларускае свята майстроў народнай творчасці і Музей старадаўніх рамстваў, промыслаў і тэхналогій, арганізаваў мерапрыемства ў Ду-

дуктах. За дзве з паловай гадзіны майстры, якія з'ехаліся з Гродзеншчыны і Віцебшчыны, з Мінска і Узды, а найболей — ці не паўтара дзесятка — з Маладзечна, павінны былі выканаць адну-дзве конкурсныя работы, якія застануцца ў фондах музея. Яны прывезлі выстаўкі сваіх твораў. Падчас свята госці маглі не толькі назіраць за працэсам нараджэння папяровых карункавых узораў, але і далучыцца да творчасці, навучыцца ў майстроў упраўляцца з нажніцамі. Майстар-клас даваў выдатны майстар выцінанкі, адзін з пачынальнікаў адраджэння яшчэ ў 60-я гады мінулага стагоддзя Вячаслаў Дубінка, ён жа член журы.

Сярод дамашніх выставачных калекцый вылучаліся ружова-блакітныя птушкі-мары і празрыстыя бялалікія анёлы віцебскіх майстроў, якія сышлі-зрушыліся са звычайнай для выцінанкі рамкі, дзе ім было б месца і няўтульна, і паглыбілі, залучалі ў гарачым паветры пад драўлянай столлю. Такое новае прасторавае рашэнне ў тэхніцы выцінанкі зрабілі Алесь Талерчык і Тацыяна Лабунова. Тацыяна на Віцебшчыне першай пачала рабіць птушак. Яны з Алеся сярброўкі, але саперніцтва і канкурэнцыі няма, а ёсць вельмі цеснае супрацоўніцтва, бо ў кожнай свой почырк і стыль, свая тэхніка выражання, свой падыход.

Вольга Дзенісевіч з Мінска робіць паштоўкі, конкурсная работа — «Дрэва жыцця». Гэта навакольны сусвет, усё жыццё — ад нараджэння да сону, тут і радавод, і шляхі-дарогі жыццёвага. Напачатку капіравала вядомых майстроў Польшчы, потым пацыху сваё пайшло ад маленькіх сурвэтак, паштовак да вялікіх работ.

Вольга Бабурына, таксама са сталіцы — член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці з 1997 года. З нажніцамі сябруе гадоў з 12-ці, а яшчэ раней ад маці навучылася стрыгчы вельмі прыгожыя сняжынкі на вокны.

Трэба адзначыць, што больш чым з дваццаці майстроў — удзельнікаў свята, пераважна маладыя. Гэта пераканаўча сведчыць пра жывучасць сапраўды народнага мастацтва.

Падводзячы вынікі конкурсу, старшыня журы Я. Сахута найперш выказаў добрыя словы ўдзячнасці гаспадарам, арганізатарам і фундатарам імпрэзы, кіраўніцтву Музея старадаўніх рамстваў, промыслаў і тэхналогій за дапамогу і гасціннасць. Пераможца — Любоў Вайцяшонак з Маладзечна — атрымала Гран-пры і добры падарунак — радыётэлефон. Пяцёра прызёраў узнагароджаны падарункамі і дыпломамі за конкурсныя работы з улікам выставы хатніх работ. Гэта Вольга Бабурына з Мінска, Алесь Талерчык і Тацыяна Лабунова з Віцебска, Аляксандр Аўчыннікаў з Гродна. Усе ўдзельнікі атрымалі граматы і невялікія сувеніры-падарункі ад Беларускага саюза майстроў народнай творчасці.

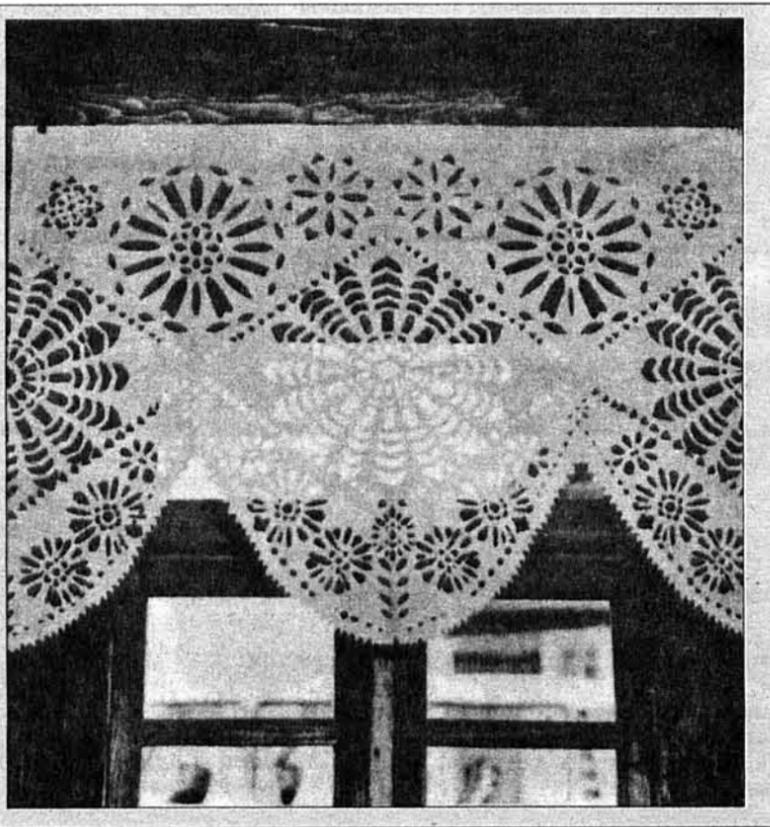
Дарэчы, ганаравалі майстроў, уручаючы ім свае падарункі, прадстаўнікі сталічнай і мясцовай улады, кіраўніцтва музея і Саюза майстроў, а яшчэ вядомы дуэт Аляксандра і Канстанціна Ахвяраваў майстрам прыгожыя кнігі-буклеты з аўтографам Вячаслаў Дубінка.

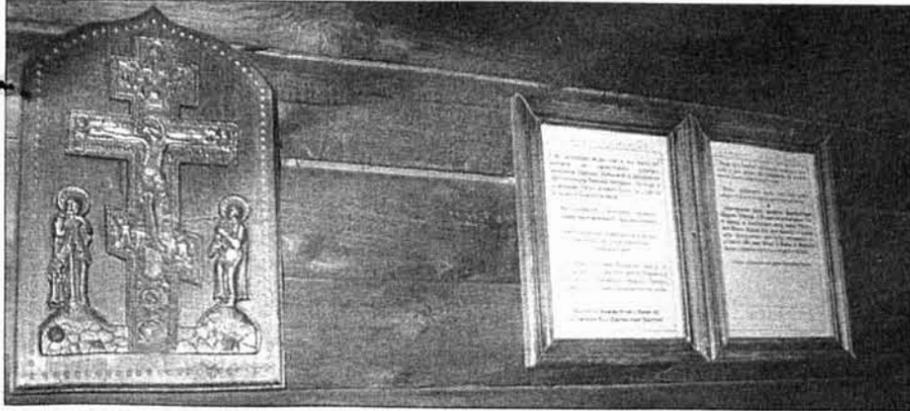
На пытанне, якімі ж крытэрыямі кіравалася журы, вызначваючы пераможцаў, Я. Сахута адзначыў, што найпершы — класічны варыянт выцінанкі. Гэта альбо сіметрычныя кампазіцыі, альбо зоркаватыя. Сёння вельмі папулярныя кампазіцыі з дрэвам жыцця ці па яго матывах. Праца ж пераможцы конкурсу Л. Вайцяшонак скарыла журы выдатнай стылізацыяй складанай кампазіцыі. Яна выдатна выканана, разгорнута ў плоскасці так, як і належыць у выцінанцы, бо калі падаецца работа ў руху, у ракурсе, то гэта не выцінанка, а сілуэт.

Віцебскія майстрыхі ўзнагароджаны за іх прасторавае кампазіцыі. Гэта новае слова ў выцінанцы, гэта іх знаходка ў аб'ёмнай тэхніцы. Не варта ўвесць час круціцца вакол класічнай кампазіцыі, давядзецца выходзіць з гэтых межаў. Ацэнены таксама і хатнія калекцыі як па колькасці, так і па якасці.

Работы майстроў пасля выставы па завядзёны засталося гаспадарам-арганізатарам, якія прымалі ўдзельнікаў і гасцей свята ды цешылі выступленнямі такіх выбітных артыстаў, як заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь «Церніца», маладзёжны гурт аўтэнтычных спеваў «Жураўка» з суседняй вёскі Круціца. Хораша спявала заслужаная артыстка Беларусі Ніна Бранковіч разам з вядомым кампазітарам ды гарманістам Алесем Рашчынскім. І гэта вельмі слушна, бо калі спрактыкаваны і разважны майстар Вячаслаў Дубінка возьмецца за стварэнне ў Дудках музея выцінанкі, хай сабе так і будзе: там надзейна захавацца і зберагуцца далікатныя працы майстроў, а госці з замежжа іх пачаць ды падзвігацца на непаўторнае мастацтва, створанае чароўнымі нажнічкамі ў залатых руках беларускіх майстроў.

Галіна СУША,
старшы навуковы супрацоўнік
Беларускага дзяржаўнага інстытута
праблем культуры
Фота забяспечана аўтарам

Жыровіцкая абіцель. Назва гэта часцей за ўсё асацыіруецца з манастыром, цудатворнай іконай Божай Маці (Жыровіцкай), яўленай у гэтым краі, і цудатворнай крыніцай, ваду з якой нясуць і вязуць на ацаленне паломнікі не толькі з Беларусі, а і з многіх краін свету.

ЗАХАРАВА, 19

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарава, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"; e-mail: minsk@lim.by
Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

ЖЫРОВІЦКАЙ духоўнай семінарыі — 220 гадоў

Тут, непадалёку ад ракі Шчара, месціцца Свята-Успенскі Жыровіцкі манастыр са сваёй дзіўнай гісторыяй, слаўнымі традыцыямі і падчас мірскімі праблемамі.

Я двойчы была ў Жыровічах. Першы раз — у складзе Рэспубліканскай навукова-творчай экспедыцыі "Дарога да Святыні з Благадатным Агнём ад Труны Гасподняй", якая з благавення яго Высокапраасвяшчэнства Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Філарэта штогод ладзіцца міністэрствамі інфармацыі, культуры, адукацыі і праводзіцца ў рамках Дня беларускага пісьменства. Перад брамай хלבам-соллю сустракаў гасцей намеснік Жыровіцкай Свята-Успенскай абіцелі епіскап Наваградскі і Лідскі Гурый. На тэрыторыю манастыра, як водзіцца, жанчыны праходзілі абавязкова ў хустачках і спадніцах. У галоўным храме манастыра людзі з бачным хваляваннем падыходзілі да Святыні, схіляліся да зямлі, цалавалі святыя вобразы і звярталіся ў думках да Царыцы Нябеснай з самымі запаветнымі просьбамі.

Запомнілася сустрэча з навучэнцамі духоўнай семінарыі і духоўнай акадэміі, іх пытанні да ўдзельнікаў экспедыцыі і нашы да іх, экскурсія па манастыры, наведванне музея кнігі, трапезнай... А ночы практычна не было. Гэтым спрыяла і зорнае вераснёўскае неба, і наш душэўны настрой. На пачатку пятай гадзіны многія прадстаўнікі культуры, мастацтва, навукі, на чале з кіраўніком, пісьменніцай Нінай Загорскай, пайшлі да купальні, каб першымі ў той дзень адчуць на сабе цудадзейнасць тутэйшай вады.

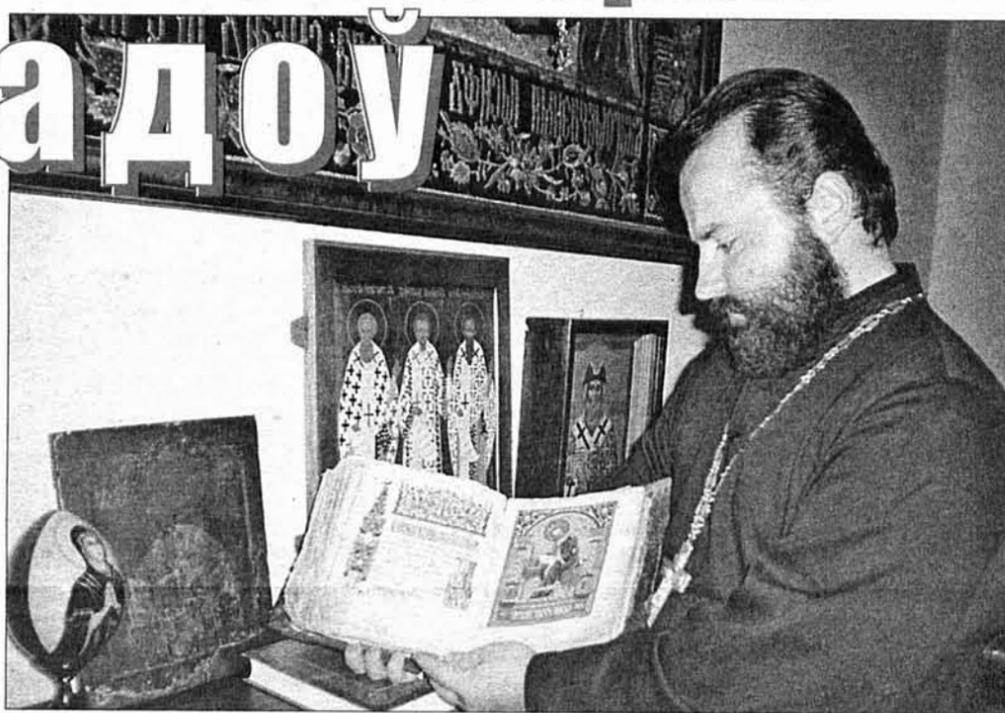
І вось праз два гады я зноў у Жыровіцкім манастыры. З галоўным рэдактарам раённай газеты "Слоніміскі веснік" Марыяй Данюк знаходзімся ў кабінце вучонага сакратара мінскіх духоўных акадэміі і семінарыі айца Аляксандра Балоннікава. Гаворым пра ўсё, чым жывуць духоўныя школы. А праблемы маюцца, у тым ліку і мірскія: рамоніт вучэбнага корпуса і выцякаючая з гэтага неабходнасць арэнды памяшканняў суседняга каледжа.

...Першая ікона, якая з'явілася ў мяне, была менавіта жыровіцкая (дарэчы, падарунак). Захацелася даведацца пра гісторыю манастыра.

А яна цікавая. Як сведчаць летапіс і паданні, там, дзе цяпер Жыровічы, раней расцілаўся лес. Ён належаў праваслаўнаму вяльможу Солтану. У 1470 годзе пастухі ў лесе заўважылі незвычайнае свячэнне, што сыходзіла ад маленькай іконы, якая пакоілася на густых галінках старой дзікай грушы.

Пастухі пакланіліся іконе як святыні, і аднеслі цудатворны вобраз у сядзібу Солтана. Аднак, той не надаў гэтай знаходцы асаблівай увагі і схаваў ікону ў куфрык. Пазней захацеў паказаць абраз гасцям, але ў схованцы яе не аказалася — знікла. Праз колькі дзён, пастухі зноў убачылі свячэнне ў лесе і былі надзвычай здзіўлены, знайшоўшы ікону на тым жа месцы. Неўзабаве Аляксандр Солтан пабудаваў тут драўляны храм, і да гэтага месца адусюль пачалі прыязджаць паломнікі за ацаленнем. Каля 1520 года здарыўся пажар, які знішчыў усе пабудовы, у тым ліку і драўляны храм. У агні знікла і ікона.

А праз які час дзеці, што гулялі непадалёк ад папалішча, убачылі на вялікім камяні яўленне самой Божай Маці са страчаным вобразам у руках. Яўленне было не працяглым, але святар і народ, які паспяхаліся да гэтага месца, зноў убачылі

сваю ікону цэлай і непашкоджанай, толькі пацямнелай ад агню. Перад вобразам гарэла невядома кім пастаўленая свечка. Камень, на якім дзеці бачылі Багародзіцу, і дзе была знойдзена ікона, тады ж агародзілі. У XVII стагоддзі над каменем паўторнага яўлення Божай Маці была пабудавана царква ў гонар Ражства прасвятой Багародзіцы, перайменаваная затым у Яўленскую царкву.

Слава аб Жыровіцкай святыні яшчэ больш узрасла пасля цуду ўваскрэшэння дзяўчыны. Кажуць, сям'я ехала ў Жыровічы за ацаленнем, але па дарозе семнаццацігадовая Ірына Вайнянка памерла ад цяжкай хваробы. Як паведалі святарам бацькі, дзяўчына хварэла доўга і пры гэтым настойвала везці яе да цудатворнай іконы. Яна быццам праз сон убачыла Уладарніцу, якая загадала накіравацца ў гэтыя мясціны. Дзяўчыну знялі з падводы, а потым паставілі труну з нябожчыцай у Жыровіцкім храме. На трэці дзень прайшло адпяванне, якое паступова перайшло ў традыцыйнае развітанне. Але ў царкве раптам упаў падсвечнік і перакулілася труна. Дзяўчына паднялася, пайшла да цудатворнага вобраза і апусцілася перад ім з малітвай удзячнасці на калені... "Царыца Нябесная падараваўша мне жыццё, каб прысвяціць мае астатнія дні Богу ў саны інакіні, — прамовіла яна. — Зямля і свет з гэтай хвіліны не для мяне, бо я ўжо была ў цудоўным жыцці вечным!" І з цягам часу, як сведчыць летапіс, вядома пад назвай "Чудеса от образа Божией Матери Жировицкия", Ірына Вайнянка стала настаяцельніцай Пінскага жаночага манастыра, дзе і памерла.

Прыцягвае наведвальнікаў і жыровіцкая Крыніца. Вернікі называюць яе Крыніцай Божай Маці, бо яна ўзнікла на месцы яўлення цудатворнай іконы. Існуюць малітвы, з якімі хрысціяне перад прыняццем вады і пасля таго звяртаюцца да Божай Маці. Але ў паркавай зоне ёсць яшчэ адна крыніца для больш шырокага карыстання. Яна прыхавана ў драўляны зруб. Сюды па чарзе заходзяць паломнікі і акунаюцца ў крынічную ваду ці проста абмываюцца ёю.

Згодна з гістарычнымі даследаваннямі, ужо ў канцы XVI ст. пры Жыровіцкім храме існаваў праваслаўны манастыр. Гісторыя яго пішацца і сёння.

Святароў рыхтуюць адзіныя ў рэспубліцы ду-

хоўныя семінарыі і акадэмія.

Нашым экскурсаводам па манастыры быў семінарыст Андрэй Пугач, ён жа рэдактар студэнцкага часопіса "Ступені" мінскіх духоўнай акадэміі і семінарыі.

Духоўная семінарыя 16 верасня адзначае свой 220-гадовы юбілей.

Тут цяпер існуюць дзённае і завочнае аддзяленні, а таксама рэгенцкае вучылішча (аддзяленне семінарыі), на якім навучаюцца дзяўчаты, будучыя рэгенткі (дырыжоры) царкоўнага хору. У семінарыі і акадэміі з яе традыцыямі маюцца наступныя ступені: бакалаўр багаслоўя, магістр і кандыдат багаслоўя. У гэтым годзе на дзённае аддзяленне падавалася звыш 80 заяў. Прыняты, вядома ж, не ўсе.

Урахваюць старадрукі, якія захоўваюцца ў бібліятэцы семінарыі. Нават патрымаць у руках такі фаліант, як, напрыклад, "Апостал" Івана Фёдарова, датуемы 1573 годам, або рукапісны "Псалтыр" XVII стагоддзя — гэта ўжо найвялікшае шчасце судакранання з нашай духоўнай спадчынай. Дарэчы, як адзначыў суразмоўца, плануецца паказаць асобныя экспанаты на выставе кнігі падчас сумеснай акцыі семінарыі з Нацыянальным Слоніміскім раённым краязнаўчым музеем і Жыровіцкім аграгаспадарчым каледжам.

Вельмі ўразіў нас зроблены нядаўна макет Жыровіцкага комплексу. Ён запамінальны для наведвальнікаў сваёй велічнасцю і прыгажосцю. Так і павінна быць, бо Жыровіцкі комплекс — гэта наш гонар, гісторыя. І сюды прыязджаюць госці не толькі з бліжняга, але і далёкага замежжа, напрыклад, з Даніі, Швейцарыі, ЗША, Індыі ды іншых краін свету. За мінулы навучальны год (верасень — ліпень) праведзены, па папярэдніх заяўках, экскурсіі амаль для 60 тысяч чалавек.

Як заўважыў напрыканцы нашай гутаркі айцец Аляксандр, "дарога тое, што на Святыню звярнулі пільную ўвагу нашы суайчыннікі-беларусы, а гэта зварот і да роднага краю, і да сваёй гісторыі, і да раней страчанай веры. Да Святыні ідуць і едуць паломнікі, каб паспавадацца, прычасціцца ды акунацца ў гаючую крынічку. Няхай усім дапамагае Божая Маці".

Валянціна СМАНЦАР
Фота аўтара.

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"

— прымае да разгляду выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
— выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг;
— арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарава, 19,
тэл.: 284-79-65

Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць № 02330/0056810 ад 2 сакавіка 2004 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва". Тэлефоны аддзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-79-65; (факс) 284-82-04.

Калектыў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа глыбока смуткуе з прычыны заўчаснай смерці сябра музея, намесніка старшыні беларускага грамадскага аб'яднання татаруў "Зікр-уль-кітаб" КАНАПАЦКАГА Ібрагіма Барысавіча і выказвае шчырыя спачуванні родным і блізкім.

Тэатр пачынаецца з...

Члапэўна, пачынаецца ён з казак дзяцінства, з незабытых чарадзейных вобразаў, што на малюнках у прыгожых кніжках. Ці... Можна, усё зусім наадварот? Т, з маленства ўвайшоўшы ў таямнічы свет Яго Вялікасці Тэатра, мы шукаем працягу чарадзейных імгненняў у цішыні карцінных галерэй і ў музычнай гармоні гукаў, у паэтычных радках, на старонках захапляльных раманаў?

Ларыса Рулёва, гераіня вернісажа ў сталічнай Гасцёўні Уладзіслава Галубка, не разважала пра тое, з чаго пачынаўся тэатр, як своеадметны свет, асабіста для яе. Мастачка распавядала пра тэатр, які чвэрць стагоддзя таму выбрала месцам сваёй творчай працы, які зрабіўся родным на ўсё жыццё:

— У Беларускай рэспубліканскай тэатр юнага гледача я прыйшла свядома, бо мне падабаецца дзіцячы рэпертуар. Падабаецца афармляць казкі. Падабаецца скіраванасць працы ў такім творчым калектыве. Мне здаецца, што менавіта тут, у тэатры, можна правільна выхаваць дзіця. Прышоўшы ў тэатр, яно пачне шукаць спажыву для душы, пацягнецца да творчасці: пачне актыўна чытаць, маляваць.

Рыхтуючы гэтую экспазіцыю, галоўны мастак ТЮГа Ларыса Рулёва думала пра тых, хто будзе яе работы глядзець. Найперш — пра дзяцей, якіх яшчэ не позна зацікавіць тэатрам, завабіць у цудоўны свет сцэнічнага мастацтва. І таму яна захацела паказаць касцюмы, эскізы дэкарацый цяперашняга рэпертуару, бо ўпэўненая: пабачыўшы стары набытак, прыдатны для музейнай экспазіцыі, патэнцыйны глядач не запалае жаданнем

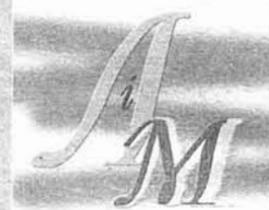
прыйсці ў тэатр. А тут — усё, што можна пабачыць сёння на жывых акцёрах.

Выстаўка Л.Рулёвай “Падарожжа ў краіну мрояў” будзе працаваць у Гасцёўні Ул.Галубка (філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі) да пачатку наступнага месяца. Новы сезон Беларускага рэспубліканскага ТЮГа адкрыецца 12 кастрычніка.

Сярод шматлікіх спектакляў, аформленых Л. Рулёвай, — “Бэмбі”, “Кот у ботах”, “Рыгорка — Ясная зорка”, “Сястра мая русалачка”, “Тарас на Парнасе”... Вобразны свет некаторых пастановак ТЮГа адлюстраваны ў экспазіцыі.

С.БЕРАСЦЕНЬ
Фота В.Кавалёва

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталля ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнэце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на “ЛіМ”.
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп’ютэрнага цэнтра
РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва
“Беларускі Дом друку”
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856 Наклад 2821
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
14.09.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
“Літаратура і Мастацтва”

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1078

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА IV КВАРТАЛ 2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малалосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.